

نگاه

فارسه

پایه دوازدهم

جواد امیرسلاری

جلد دوم

مجموعه سؤالات

مطابق با راهنمای عمل ارزشیابی



- ارائه ۸۰۰ سؤال آزمون نهایی داخل و خارج کشور از دی ۹۷ تا خرداد ۱۴۰۴
 - به صورت درس به درس ، مطابق با آخرین راهنمای عمل ارزشیابی وزارت
 - ارائه ۵۰۰ پرسش تالیفی به صورت طبقه بندی شده در قلمروهای سه گانه
 - آموزش و جمع بندی سؤالات نهایی ، بخش آرایه های ادبی به شیوه موضوعی
 - جمع بندی سؤالات امتحان نهایی ، بخش دستور زبان به صورت موضوعی
- همراه با پاسخ های کاملا تشریحی و به سبک آموزشی

بسم الله الرحمن الرحيم



فارسی (۳)

پایه دوازدهم

دوره دوم متوسطه

مجموعه کتاب های نگاه نو

نگاه

مؤلف جواد امیرسالاری

چون در تهیه مطالب این کتاب وقت و هزینه زیادی صرف شده است، بنابراین هر گونه کپی از مطالب آن یک نوع سرقت تلقی می شود و حرام و خلاف انسانیت است.



پیشکش به همکاران فرهیخته ای که نگاه روشن و دلگرمی بی دریغشان در روزگار سخت،

چراغ راه ماست.

سرشناسه	: امیرسالاری، جواد، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: فارسی ۳ پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه جواد امیرسالاری.
مشخصات نشر	: شیراز: نگاه نو فرهنگ. ۱۴۰۴
مشخصات ظاهری	: ج ۲؛ ۲۲×۲۹ س.م.
فروست	: مجموعه کتاب های نگاه نو.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۵۲۴۲-۳۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپای مختصر :

هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این کتاب را به هر صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب، جزوه و یا حتی برداشت به صورت دست نویس ندارد و متخلفین به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفین و ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.



مجموعه کتاب های نگاه نو

فارسی (۳) - پایه دوازدهم (جلد دوم)

مؤلف جواد امیرسالاری

محل نشر شیراز

ناشر نگاه نو فرهنگ

سال چاپ ۱۴۰۴ -

شمارگان ۲۵۰۰

شابک ۹۷۸-۶۲۲-۵۲۴۲-۳۰-۲

ویراستار و صفحه آرا حلیمه کاشانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی سلمان قم

قیمت ۲۷۰،۰۰۰ تومان

سامانه فروش اینترنتی: www.negahenow.com

شماره تماس با ناشر: ۰۹۹ ۲۵۶۰ ۴۵۴۹

محتوای جلد اول: ۱- شرح تمامی ابیات و عبارات کتاب، به صورت درس به درس و سطر به سطر.

۲- ارائه سؤالات آزمون های نهایی از خرداد ۱۴۰۳ تا خرداد ۱۴۰۴ با پاسخ های تشریحی.

۳- آموزش آرایه های ادبی و توضیحات تکمیلی برخی نکات زبانی کارگاه های متن پژوهی.

۴- ارائه مفاهیم ابیات و عبارات پرسش های قلمرو فکری.



مقدمه

به نام آن که جان را فکرت آموخت چراغ دل به نور جان برافروخت

سخنی با دانش‌آموزان ارجمند و همکاران فرهیخته

هر کار نیک، آنگاه که با ذکر نام پروردگار آغاز شود، جانی تازه می‌یابد و برکتی ماندگار می‌گیرد. یاد او، آیین‌های است که غبار تردید و خستگی را می‌زداید، و ذکر او، مشعل راهی است که به ساحل دانایی و رستگاری می‌رساند. اثر حاضر، با هدف هموار ساختن راه فهم و تحلیل دقیق نکات نهفته در سؤالات آزمون‌های نهایی، به گونه‌ای فراهم آمده است که هم برای دانش‌آموز پرتلاش، چراغی فرا راه باشد و هم برای دبیر گرامی، ابزاری کارآمد در مسیر آموزش.

ویژگی‌های جلد دوم فارسی ۳

بخش نخست:

گردآوری ۸۰۰ سؤال آزمون نهایی داخل و خارج کشور از دی‌ماه ۱۳۹۷ تا خرداد ۱۴۰۴ به تفکیک درس و سه قلمرو زبانی، ادبی و فکری، منطبق بر مفاد «راهنمای عمل ارزشیابی» وزارت آموزش و پرورش، همراه با پاسخ‌های تشریحی.

بخش دوم:

تألیف ۵۰۰ پرسش تکمیلی با رویکرد پوشش مباحثی که تاکنون در آزمون‌های نهایی مطرح نشده‌اند، در قالب درس به درس و سه قلمرو یادشده، همراه با پاسخ‌های آموزشی. این بخش مکملی برای بخش نخست به‌شمار می‌آید.

بخش سوم:

بازچینش سؤالات بخش نخست به شیوه موضوعی در سه محور:

- دستور زبان: آغاز با آموزش دقیق نکات هر مبحث، سپس طرح سؤالات همراه با شرح و بررسی‌های کاملاً تشریحی و آموزشی به ترتیب از ساده‌ترین تا پیچیده‌ترین، تا دانش‌آموز گام‌به‌گام در مسیر یادگیری پیش رود.
 - املاي فارسی و کلمات هم‌آوا: دسته‌بندی در پنج تیپ متمایز، همراه با نمونه‌های برگزیده آزمون‌های نهایی.
 - آرایه‌های ادبی: توضیح مختصر و روشن هر آرایه، سپس ارائه نمونه سؤالات مربوطه به همراه پاسخ‌های تشریحی.
- در پایان کتاب، جدولی جامع از واژه‌های نمادین فارسی ۳، به ترتیب الفبایی و ذکر مفهوم هریک آمده است. در ابتدای جدول، تعریف «نماد» و «استعاره» و توضیحی مختصر درباره وجه شباهت و تفاوت آن‌ها ارائه شده است.

سخن واپسین:

تمامی سؤالات نهایی سال‌های گذشته با معیارهای «راهنمای عمل ارزشیابی» تطبیق یافته و موارد مغایر، حذف یا ویرایش شده‌اند. از این‌رو، خواننده مطمئن خواهد بود که هر پرسش این مجموعه، دقیقاً در چارچوب اصول مصوب و معیارهای علمی قرار دارد.

سپاسگزاری:

بر خود لازم می‌دانم از همسر گرامی، سرکار خانم حلیمه کاشانی، که با دقت و صبر بسیار در حروف‌نگاری، ویراستاری و صفحه‌آرایی این اثر زحمت فراوان کشیدند و در تمام مراحل همراه و یاورم بودند، صمیمانه قدردانی کنم. همچنین از دوست عزیز، جناب مجتبی زاهدی که در بازخوانی سؤالات بخش اول و دوم، یار و همدم من بودند و دیگر همراهان بزرگواری که با تشویق‌های خود انگیزه مرا دوچندان کردند، به‌ویژه همکار محترم جناب ولی زارع‌پیشه که در ارائه محتوای فارسی ۳ در دو جلد با من همفکری داشتند، صمیمانه سپاسگزارم.

جواد امیرسالاری

«دانش، نردبانی است که هر پله‌اش با همت و پشتکار فتح می‌شود.»



مجموعه سؤالات نهایی



بخش اول

توجه:

گردآوری ۸۰۰ سؤال آزمون نهایی داخل و خارج کشور از دی‌ماه ۱۳۹۷ تا
خرداد ۱۴۰۴ به تفکیک درس و سه قلمرو زبانی، ادبی و فکری، منطبق بر مفاد
«راهنمای عمل ارزشیابی» وزارت آموزش و پرورش، همراه با پاسخ‌های تشریحی.

ستایش و درس یکم

قلمرو زبانی

- ۱- معنی هریک از واژه‌های مشخص شده را بنویسید.
- (الف) تو نمایندهٔ فضلی، تو سزاوار ثنایی
(ب) نتوان شبه تو گفتن که تو در وهم نیایی
(دی - ۹۷)
(دی - ۱۴۰۰)
- ۲- معنی هریک از واژه‌های مشخص شده را بنویسید.
- (الف) درختان را به خلعت نروزی قبای سبز ورق در بر گرفته
(ب) عصا تاکی به قدرت او شهد فایق شده.
(ج) وظیفهٔ روزی به خطای منگر نبرد.
(خارج - ۱۴۰۲)
(خارج - ۱۴۰۲)
(خارج - ۱۴۰۰)
- ۳- عبارت «حرکت به سوی مقصدی برای به دست آوردن و جست و جوی چیزی» در توضیح کدام واژه آمده است؟
- (الف) اتراق (ب) پویدن (ج) مشایعت (د) وصول
(دی - ۱۴۰۱)
(خارج کشور - ۱۴۰۴)
- ۴- کدام واژه، جزء معانی کلمهٔ مشخص شده نیست؟
- «منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است.» (سپاس، شکر، نیکو)
(خرداد - ۹۸ / خارج - ۱۴۰۰)
- ۵- معادل درست توضیحات زیر را از داخل کمانک انتخاب کنید.
- (الف) کمال توجه بنده به حق و یقین بر اینکه خداوند در همه احوال، عالم بر ضمیر اوست. (مکاشفت / مراقبت)
(ب) کسی که دیگری فرمان او را می برد. (مطاع / مطیع)
(ج) روی گرداندن از کسی یا چیزی (اعراض / اهمال)
(دی - ۹۹)
(شهریور - ۹۹)
(دی - ۹۸)
(خرداد - ۹۹)
(خرداد - ۱۴۰۱)
- ۶- معنی هریک از واژه‌های مشخص شده را بنویسید.
- (الف) عاکفان کعبه جلالش به تقصیر عبادت معترف
(ب) تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.
(ج) هر نفسی که فرو می رود ممد حیات است:
(د) دست انابت به امید اجابت به درگاه حق بردارد.
(خرداد - ۹۹)
(خرداد - ۱۴۰۱)
- ۷- در بیت زیر، یک برابر معنایی مناسب برای واژه «شادی» بیابید.
- «همه عزّی و جلالی، همه علمی و یقینی همه نوری و سروری، همه جودی و جزایی»
(فنی - خرداد ۱۴۰۳)
- ۸- برابر معنایی واژگان رو به رو را در عبارت زیر بیابید و بنویسید. (الف) رَز (ب) بالیده
- «عصا تاکی به قدرت او شهد فایق شده و تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.»
- ۹- مترادف واژه «فایق»، «در عبارت عصا تاکی به قدرت او شهد فایق شده»، کدام کلمه در متن زیر است؟
- «مفخر موجودات و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان و تتمهٔ دور زمان محمد مصطفی (ص) ...»
(خرداد - ۱۴۰۴)
- ۱۰- واژه «فاحش» در جملهٔ «پردهٔ ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد»، با کدام واژه در عبارت زیر، مترادف است؟
- «با همان ادا و اطوارهای معمولی خودش که در تمام مدت ناهار اثری از آن هویدا نبود، گفت...»
(دی - ۱۴۰۳)
- ۱۱- واژه «هم‌آوا» را در عبارت زیر بیابید و مترادف آن را بنویسید.
- «منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است.»

۱۲- در عبارت «عصارهٔ تاکی به قدرت او شهد فایغ شده.» غلط املایی را بیابید و اصلاح کنید. (شهریور - ۹۸)

۱۳- املای درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خرداد - ۹۹)

الف) واصفان حلیهٔ جمالش به تحیر (منصوب / منسوب)

ب) چه باک از موج (بهر / بحر) آن را که باشد نوح کشتیبان؟

۱۴- در کدام یک از گزینه‌های زیر، غلط املایی وجود دارد؟ درست آن را بنویسید. (خرداد - ۱۴۰۳)

الف) عاکفان کعبهٔ جلالش به تقصیر عبادت معترف و واصفان حلیهٔ جمالش به تحیر منسوب.

ب) سرور کاینات و مفخر موجودات و رحمت عالمیان و سفوت آدمیان و تنمّهٔ دور زمان.

۱۵- در بیت «همه از بهر تو سرگشته و فرمانبردار / شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری»، (خرداد - ۹۹)

الف) کدام فعل حذف شده است؟ ب) نوع حذف را بنویسید.

۱۶- در بیت زیر، نوع حذف فعل (قرینهٔ لفظی / معنایی) را مشخص کنید. (شهریور - ۱۴۰۲)

«کرم بین و لطف خداوندگار گنه بنده کرده است و او شرمسار»

۱۷- نوع حذف را در هریک از موارد زیر تعیین کنید. (خرداد ۹۸ / ۱۴۰۰)

الف) بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر به درگاه خدای آورد

ب) در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمت شکری واجب.

۱۸- نوع «و» را در عبارت «در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکری واجب.» بنویسید. (خارج - ۱۴۰۱)

۱۹- زمان فعل مشخص شده در بیت «گر کسی وصف او زمن پرسد / بی دل از بی نشان چه گوید باز؟» با فعل کدام

عبارت متفاوت است؟ (خرداد - ۱۴۰۴)

الف) بار دیگرش به تضرّع و زاری بخواند. ب) خانه‌ای کاو شود از دست اجانب آباد

۲۰- زمان فعل جملهٔ «پردهٔ ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد.» با فعل مشخص شده در کدام عبارت یکسان است؟

الف) چون برسیدم بوی گلم چنان مست کرد... ب) هر نفسی که فرو می‌رود، مُمدّ حیات است. (خارج - ۱۴۰۴)

۲۱- در عبارت «دایهٔ ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین پیرورد.» (خارج - ۱۴۰۱)

الف) «را» در این عبارت به چه معنا است؟ ب) نقش دستوری واژهٔ «دایه» چیست؟

۲۲- در عبارت «چون برسیدم، بوی گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت.» (خرداد - ۱۴۰۲)

الف) جملهٔ «پایه» یا «هسته»، را مشخص کنید. ب) نقش دستوری واژه‌های مشخص شده را به ترتیب، بنویسید.

۲۳- موارد خواسته شده را در عبارت زیر بیابید. (دی - ۱۴۰۳)

«یکی از یاران به طریق انبساط گفت: «از این بوستان که بودی ما را چه تحفه کرامت کردی؟»»

الف) ترکیب وصفی: ب) ترکیب اضافی:

قلمرو ادبی

۲۴- در عبارت زیر، واژگان «سجع» را بنویسید. (دی - ۱۴۰۲)

«عصارهٔ تاکی به قدرت او شهد فایق شده و تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.»

۲۵- واژگان پدیدآورندهٔ آرایهٔ لفظی «سجع»، در عبارت زیر کدامند؟ (خرداد - ۱۴۰۲)

«هر نفسی که فرو می رود مُمدّ حیات است و چون برمی آید، مُفرّج ذات.»

۲۶- جای خالی عبارت زیر را به درستی پر کنید. (خرداد- ۱۴۰۲)

«در بیت زیر، کاربرد آرایه‌های «تشبیه»، «مراعات نظیر»، «تلمیح» و «.....» مشهود است.

«چه غم دیوار اَمّت را که دارد چون تو پشتیبان؟ چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟»

۲۷- آرایه درست بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خارج - ۱۴۰۰)

«ای مرغ سحر، عشق ز پروانه بیاموز / کان سوخته را جان شد و آواز نیامد» (پارادوکس - استعاره)

۲۸- در نوشته زیر، کدام یک از ترکیب‌های مشخص شده، آرایه تشبیه ندارد؟ (فنی - دی ۱۴۰۱)

«فرّاش باد صبا را گفته تا فرش زمرّدین بگسترد. و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین پیورود.»

۲۹- کدام یک از واژگان مشخص شده در عبارت زیر، «مشبه به» است؟ (شهریور - ۱۴۰۱)

«فرّاش باد صبا را گفته تا فرش زمرّدین بگسترد و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین پیورود.»

۳۰- با توجه به عبارت زیر به سؤالات پاسخ دهید. (دی - ۱۴۰۰)

«فرّاش باد صبا را گفته تا فرش زمرّدین بگسترد و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین پیورود.»

الف) یک مورد تشبیه (اضافه تشبیهی) در متن بیابید. ب) کدام واژه، استعاره است؟ مفهوم آن چیست؟

قلمرو فکری

۳۱- مفهوم کنایه مشخص شده در عبارت «تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری» را بنویسید. (دی - ۱۴۰۲)

۳۲- مفهوم کلی مصراع دوم بیت زیر با کدام گزینه مناسبت دارد؟ (خرداد - ۹۸)

«هیچ نقاش نمی‌بیند که نقشی برکشد / وان که دید از حیرتش کلک از بنان افکنده‌ای»

الف) ما عبدناک حق عبادتک / ب) ما عرفناک حق معرفتک

۳۳- با توجه به نوشته زیر دو مورد از صفات خداوند را بنویسید. (خرداد - ۹۹ / دی - ۹۹)

«پرده ناموس بندگان به گناه فاحش ندارد و وظیفه روزی به خطای منکر نبرد»

۳۴- در نوشته زیر، منظور از «به طریق انبساط» چیست؟ (خرداد - ۱۴۰۰)

«یکی از یاران به طریق انبساط گفت: از این بوستان که بودی، ما را چه تحفه کرامت کردی؟»

۳۵- مفهوم قسمت مشخص شده در بیت زیر چیست؟ (خارج - ۹۸ و ۱۴۰۱ / دی ۱۴۰۲)

«چه غم دیوار اَمّت را که دارد چون تو پشتیبان / چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان»

۳۶- در جمله «بوی گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت» مفهوم قسمت مشخص شده را بنویسید. (خارج - ۱۴۰۰)

۳۷- مفهوم کلی مصراع «بی دل از بی نشان چه گوید باز»، چیست؟ (خارج - ۱۴۰۰)

۳۸- بر اساس عبارت «یکی از صاحب‌دلان سر به جیب مراقبت فرو برده و در بحر مکاشفت مستغرق شده، آنکه که از این

معاملت باز آمد، یکی از دوستان گفت ...» به سؤالات پاسخ دهید: (خارج - ۱۴۰۰)

الف) منظور از «صاحب‌دلان» چه کسانی هستند؟ ب) «سر به جیب مراقبت فرو بردن» کنایه از چیست؟

۳۹- مفهوم کلی بیت «گرم بین و لطف خداوندگار / گنه بنده کرده است و او شرمسار»، چیست؟ (خارج - ۱۴۰۱)

۴۰- جمله «پرده ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد»، با کدام بخش از بیت زیر، ارتباط مفهومی دارد؟

«همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بیوشی / همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی»

۴۱- کدام بیت با عبارت «واصفان حلیهٔ جمالش به تحیر منسوب که ما عرفناک حق معرفتک»، هم مفهوم است؟ (دی - ۱۴۰۳)

الف) نتوان وصف تو گفتن که تو در فهم نگنجی نتوان شبه تو گفتن که تو در وهم نیایی
ب) همه عیبی تو بپوشی، همه غیبی تو بدانی همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی

۴۲- «دست انابت به امید اجابت به درگاه حق - جلّ و علا - برداشتن» و بیت زیر، بر کدام مفهوم مشترک تأکید دارند؟

«بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر به درگاه خدای آورد» (شهریور - ۱۴۰۱)

۴۳- مفهوم مشترک بیت‌های زیر را بنویسید. (شهریور - ۱۴۰۳)

* عاشقان کشتگان معشوق‌اند برنیاپیـــد ز کشـــــــتگان آواز

* این مدعیان در طلبش بی‌خبرانند کان را که خبر شد خبری باز نیامد

۴۴- معنی و مفهوم هر یک از عبارات زیر را به نثر روان بنویسید.

۱- پردهٔ ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد. (خرداد و دی - ۹۸ / خرداد - ۱۴۰۱)

۲- وظیفه روزی به خطای منکر نبرد. (دی - ۱۴۰۱ و ۹۸ / خرداد - ۱۴۰۳)

۳- یکی از صاحب‌دلان سر به جیب مراقبت فرو برده بود. (خرداد - ۹۹)

۴- خوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده. (خارج - ۹۹ / شهریور ۱۴۰۳)

۵- طاعتش موجب قربت است. (خارج - ۹۸)

۶- هر نفسی که فرو می رود مُمد حیات است و چون بر می آید، مفرّج ذات. (شهریور - ۹۹ و ۱۴۰۲ / خرداد ۱۴۰۴)

۷- باران رحمت بی حسابش همه را رسیده. (خارج - ۱۴۰۱)

۴۵- معنی و مفهوم هر یک از عبارات زیر را به نثر روان بنویسید.

الف) از دست و زبان که برآید کز عهده شکرش به درآید؟ (خارج - ۱۴۰۱)

ب) کرم بین و لطف خداوندگار گنه بنده کرده است و او شرمسار (شهریور - ۱۴۰۰)

ج) دست انابت به امید اجابت به درگاه حق بردارد. (خرداد - ۱۴۰۳)

د) عصارهٔ تاکی به قدرت او شهد فایق شده. (خرداد - ۱۴۰۲)

هـ) تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته. (شهریور - ۱۴۰۱)

و) یکی از یاران به طریق انبساط گفت... (خارج کشور - ۱۴۰۴)

پاسخ‌نامهٔ تشریحی

۱- الف) ثنا: ستایش، سپاس ۵- الف) مراقبت ب) مُطاع ج) اعراض

ب) شبهه: مانند، مثل، همسان ۶- الف) کسانی که در مدت معین در مسجد بمانند و به

۲- الف) ورق: برگ ب) تاک: درخت انگور، رز عبادت بپردازند.

ج) منکر: زشت، ناپسند ب) بلند، بالیده

۳- گزینه «ب»، پویدن ج) مددکننده، یاری‌رساننده

۴- نیکو د) توبه، پشیمانی، بازگشت به سوی خدا

۷- سرور

۸- رَز: تاک بالیده: باسق

۹- صفوت / مصطفی

۱۰- هویدا

۱۱- قربت ← نزدیکی

۱۲- فایغ ← فایق

۱۳- الف (منسوب ب) بحر

۱۴- گزینه «ب»، سَفوت ← صَفوت

۱۵- الف (هستند (فعل اسنادی) ب) معنایی

۱۶- لفظی

۱۷- الف (معنایی ب) لفظی

۱۸- پیوند هم‌پایه‌ساز (حرف ربط هم پایه ساز)

۱۹- گزینه «ب» (هر دو مضارع التزامی هستند)

۲۰- گزینه «ب» (هر دو مضارع التزامی هستند)

۲۱- الف «به» ب) متمم

۲۲- الف بوی گلم چنان مست کرد

ب) م- مفعول مست: مسند

۲۳- وصفی: این بوستان/ چه تحفه اضافی: طریق انبساط

۲۴- فایق و باسق / شده و گشته

۲۵- ذات و حیاط

۲۶- اسلوب معادله

۲۷- استعاره (مرغ سحر/ پروانه)

۲۸- فرش زمردین (استعاره است).

۲۹- فراش

۳۰- الف) فراش باد صبا/ دایه ابر بهاری/ بنات نبات/

مهد زمین

ب) فرش زمردین (سبزه و چمن)

۳۱- روزی به دست آوردن

۳۲- گزینه «ب»

۳۳- ستارالعیوب بودن/ روزی‌رسانی یا رزاق بودن خداوند

۳۴- به شیوه صمیمی و خودمانی

۳۵- کسی که تو نگهدار و نگهدار باشی، غم ندارد.

۳۶- مدهوش و بی اختیار شدن

۳۷- ناتوانی در وصف خدا

۳۸- الف) عارفان ب) در حالت تفکر عارفانه فرو رفتن

۳۹- لطف و عنایت و بخشش خداوند

۴۰- شماره ۲

۴۱- گزینه «الف»

۴۲- توبه به درگاه خداوند

۴۳- سکوت یا بی ادعایی عاشقان حقیقی

(رازداری عارفان یا فنیافتگان)

۴۴- ۱) خداوند، آبروی بندگان را به سبب گناه آشکار نمی‌ریزد.

۲) خداوند، روزی مقرر کسی را به خاطر گناهان ناپسند

آنها قطع نمی‌کند.

۳) یکی از عارفان در حال تفکر عارفانه و توجه به حق بود.

۴) سفره نعمت‌های بی‌مضایقه اش همه جا گسترده است.

۵) اطاعت از خداوند موجب نزدیکی به اوست.

۶) هر نفسی که پایین می‌رود، یاری کننده زندگی است و

هنگامی که بالا می‌آید، شادی بخش وجود است.

۷) رحمت خداوند که همانند باران است، شامل همه

مخلوقات شده است.

۴۵- الف) هیچ کس نمی‌تواند با رفتار و سخنانش از عهده

شکرگزاری خداوند برآید.

ب) بخشش و مهربانی خداوند را ببین که چه قدر زیاد است.

بنده گناه می‌کند و او از گناه بنده اش، خجالت‌زده است.

ج) به امید برآورده شدن توبه به درگاه خداوند روی می‌آورد.

د) شیره درخت انگور با قدرت او غسل شده.

ه) هسته خرمایی با پرورش و توجه او، نخلی بلند گردیده

و) یکی از یاران به شیوه خودمانی، بدون رودربایستی گفت...

توجه: چون در تهیه مطالب این کتاب وقت و هزینه زیادی صرف شده است، بنابراین هرگونه کپی و اسکن از تمام یا بخشی از صفحات کتاب و نشر آن در فضای مجازی یا حقیقی یک نوع «جرم و سرقت» محسوب شده و حرام و خلاف اخلاق است.

بخش ترکیبی ۲

قلمرو زبانی

- ۱- معنی هر یک از واژه‌های مشخص شده را بنویسید.
 (الف) تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.
 (ب) ای عزیز، به خدا رسیدن، فرض است.
 (ج) شیرمرد عرصه ناورد های هول/ پور زال زر...
 (ج) دیدم ماشاءالله چشم بد دور، آقا واتر قیده‌اند.
 (شهریور - ۱۴۰۰)
- ۲- معنی واژه‌های مشخص شده را بنویسید.
 (الف) پدران و مادران نیز در تربیت و تعلیم شما چنان که باید اهتمام نورزیده‌اند.
 (ب) دشمن با استقرار سلاح‌های زیادی، قلّه را در دست داشت.
 (خرداد - ۱۴۰۴)
- ۳- در کدام گزینه‌ها غلط املایی دیده می‌شود؟
 (الف) آن وقت من هرچه اصرار و تعارف می‌کنم، تو بیشتر ابا و امتناع می‌ورزی.
 (ب) بر روی بام خانه، خسته از نشئه خوب و پاک آن «اسرا» در بستر خویش به خواب رفتم.
 (ج) صبح، هنگام «چریغ آفتاب» کنار «قنات حسنی» در شهر سیرجان اتراق می‌کردیم.
 (د) چه جای آن است که من دست شاهان بگزارم.
 (خارج کشور - ۱۴۰۴)
- ۴- در کدام گزینه‌ها، نادرستی املایی دیده می‌شود؟
 (الف) گویی جامه‌ای بود که درزی ازل به قامت زیبای جناب ایشان دوخته بود.
 (ب) آن شب نیز من خودم را بر روی بام خانه گذاشته بودم و به نضاره آسمان رفته بودم.
 (ج) آنگاه باز شکاری که شاهان او را روی شصت می‌نشاندد، چنین گفت:.....
 (د) آدمی به هر جا می‌رود، گمان می‌کند به غایت القصوای مقصود خود رسیده است.
 (دی - ۱۴۰۳)
- ۵- در کدام یک از عبارات زیر غلط املایی وجود دارد؟ درست آن را بنویسید.
 (الف) دیوارهای کهن روم که هنوز تاق ضربی دروازه‌های آن باقی است.
 (ب) اشتری، گرگی و روباهی از روی مصاحبت، مسافرت کردند.
 (خرداد - ۱۴۰۰)
- ۶- در هریک از موارد زیر، یک نادرستی املایی بیابید و درست آن را بنویسید.
 (الف) شیرمرد عرصه ناوردهای حول، پور زال زر، جهان پهلو
 (ب) من هرچه تعارف می‌کنم تو بیشتر عبا و امتناع می‌ورزی.
 (ج) فاصله بچه‌های بی‌حفاض، با خاکریز کمتر می‌شد.
 (خارج کشور - ۱۴۰۴)
- ۷- املاي صحیح را از داخل کمانک انتخاب کنید.
 (الف) هیچی نباشه واسه (مین‌گذاری / مین‌گزاری) دو هزار تا مین لازم داریم.
 (ب) هرگز وی در نظرم چنان (پرمهابت / پرمحابت) و با عظمت جلوه نکرده بود.
 (ج) چاه (قدر / غدر) ناجوانمردان/ چاه پستان، چاه بی‌دردان
 (شهریور - ۱۴۰۳)
- ۸- املاي درست را در جمله‌های زیر، انتخاب کنید.
 (الف) داشتم می‌گفتم، آن شب نیز (صورت / سورت) سرمای دی بیدادها می‌کرد
 (ب) سرتان را روی زمین (بگذارم / بگزارم) و بروم.
 (ج) گاهی می‌ایستد و علف و (خواری / خاری) را پوزه می‌زند.



مجموعه سؤالات تکمیلی



بخش دوم

توجه:

تألیف ۵۰۰ پرسش تکمیلی با رویکرد پوشش مباحثی که تاکنون در آزمون‌های نهایی مطرح نشده‌اند، در قالب درس به درس و قلمروهای سه‌گانه، همراه با پاسخ‌های آموزشی، این بخش مکملی برای بخش نخست به‌شمار می‌آید.

ستایش و درس یکم

قلمرو زبانی

- ۱- معنی واژه‌های مشخص شده را بنویسید.

(۱) وان که دید از حیرتش کلک از بنان افکنده‌ای
(۲) همه نوری و سروری همه جودی و جزایی
(۳) قسیم جسم نسیم و نسیم
(۴) منت خدای را که طاعتش موجب قربت است؛
- ۲- در بیت زیر، واژه مقابل «ذَلَّ» را بیابید و بنویسید.

«همه عزّی و جلالی، همه علمی و یقینی همه نوری و سروری، همه جودی و جزایی»
- ۳- عبارت زیر در توضیح کدام واژه آمده است؟

«از نام های خداوند است؛ بدین معنی که همه کارهای خداوند از روی دلیل و برهان است و کار بیهوده انجام نمی‌دهد.»

الف) رحیم ب) حکیم ج) علیم د) یقین
- ۴- عبارت «کمال توجه بنده به حق و یقین بر اینکه خداوند در همه احوال، عالم بر ضمیر اوست.» در توضیح کدام واژه آمده است؟

الف) معاملت ب) مراقبت ج) مکاشفت د) مطاوعت
- ۵- جاهای نقطه چین را با واژه‌های مناسب کامل کنید.

الف) جامه‌ای که از سوی پیش، باز است و پس از پوشیدن، دو طرف پیش را با دکمه به هم پیوندند.
ب) مقدار خوراک یا وجه معاش که هر کس روزانه به دست می‌آورد یا به او می‌رسد
- ۶- در بیت زیر، یک واژه «هم‌آوا» مشخص کنید.

«چه غم دیوار آمت را که دارد چون تو پشتیبان چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان»
- ۷- در هر یک از مصراع های بیت زیر، یک واژه «هم‌آوا» مشخص کنید.

«تو حکیمی تو عظیمی تو کریمی تو رحیمی تو نماینده فضلای تو سزاوار ثنایی»
- ۸- املاي درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) تو نماینده فضلای تو سزاوار (ثنایی / سنایی) ب) لب و دندان (ثنایی / سنایی) همه توحید تو گوید
- ۹- در بیت زیر، یک غلط املايي بیابید و درست آن را بنویسید.

«توان وصف تو گفتن که تو در فهم نگنجی نتوان شیخ تو گفتن که تو در وهم نیایی»
- ۱۰- در عبارات زیر غلط‌های املايي را اصلاح کنید.

الف) واصفان حلیه جمالش به تحیر منصوب. ب) پرده ناموسِ بندگان به گناه فاهش ندرد.
ج) هر نفسی که فرو می‌رود، مُمدّ حیاط است. د) آکفان کعبه جلالش به تقصیر عبادت معترف.
- ۱۱- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املايي پیدا کنید و اصلاح کنید.

«سَفوت آدمیان، مُفرّح ذات، بهر مکاشفت، طریق انبساط، نخل باسغ، تضرّع و زاری، موسم ربیع، عصاره تاک، شهد فایق»
- ۱۲- در جمله‌های زیر، نقش ضمیرهای متصل را مشخص کنید.

الف) بار دیگرش به تضرّع بخواند. ب) تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.
- ۱۳- در عبارات زیر موارد حذف را مشخص کرده و نوع آن را بنویسید.

الف) عصاره تاکی به قدرت او شهد فایق شده و تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.
ب) هر نفسی که فرو می‌رود مُمدّ حیات است و چون برمی‌آید، مفرّح ذات.

۱۴- با توجه به عبارت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«باران رحمت بی حسابش همه را رسیده و خوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده.

الف) نقش واژه «همه» را در دو جمله بالا بررسی کنید. (ب) یک واژه «هم آوا» بیابید. (ج) نوع «واو» را مشخص کنید.

۱۵- با توجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«ای مرغ سحر، عشق ز پروانه بیاموز کان سوخته را جان شد و آواز نیامد»

الف) فعل «شد»، اسنادی است یا غیر اسنادی؟ (ب) در باره کاربرد حرف «را» توضیح دهید.

ج) نقش دستوری کلمات مشخص شده را بنویسید. (د) در جمله اول، چه نوع حذفی صورت گرفته است؟

۱۶- نقش دستوری کلمات مشخص شده را تعیین کنید.

«مَنْتَ خدای را که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت.»

۱۷- با توجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشْتیبان؟ چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟»

الف) نقش کلمات مشخص شده را بنویسید. (ب) فعل حذف شده و نوع حذف را بنویسید.

قلمرو ادبی

۱۸- در هریک از عبارات زیر، ارتباط میان واژه‌های مشخص شده سبب پیدایش کدام آرایه‌های ادبی شده است؟

الف) اطفال شاخ را به قدوم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده

ب) باران رحمت بی حسابش همه را رسیده و خوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده.

۱۹- در عبارت «دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بپرورد.» کلمات «مشبه به» را مشخص کنید.

۲۰- در عبارت «گفت: «از این بوستان که بودی، ما را چه تحفه کرامت کردی؟» واژه مشخص شده، چه آرایه‌ای دارد؟

قلمرو فکری

۲۱- معنی و مفهوم عبارات زیر را به نثر روان بنویسید.

الف) همه درگاه تو جویم، همه از فضل تو پویم

ج) همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی

ه) عصا را تاکی به قدرت او شهد فایق شده.

ب) دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بپرورد.

د) درختان را به خلعت نوروزی قبای سبز ورق در بر گرفته.

و) از این بوستان که بودی، ما را چه تحفه کرامت کردی؟

۲۲- معنی و مفهوم عبارات زیر را به نثر روان بنویسید.

الف) نتوان شبه تو گفتن که تو در وهم

ج) تو نماینده فضلی تو سزاوار ثنایی

ب) همه نوری و سروری، همه جودی و جزایی

د) مگر از آتش دوزخ بودش روی رهایی

۲۳- مفهوم آیه «تُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تَذِلُّ مَنْ تَشَاءُ» در کدام گزینه آمده است؟

۱) تو حکیمی تو عظیمی تو کریمی تو تو نماینده فضلی تو سزاوار ثنایی

۲) همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بپوشی همه بیشی تو بکاهی همه کمی تو فزایی

۲۴- سعدی در هریک از بیت‌های زیر، به چه نکاتی توجه دارد؟

الف) بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر به درگاه خدای آورد

ب) ورنه سزاوار خداوندی‌اش کس نتواند که به جای آورد

۲۵- شاعر در بیت زیر، چه عاملی را سبب پویه و تلاش خود می داند؟

«همه درگاه تو جویم، همه از فضل تو پویم همه توحید تو گویم که به توحید سزایی»

۲۶- مفهوم کلی مصراع اول بیت زیر چیست؟

«نتوان وصف تو گفتن که تو در فهم نگنجی نتوان شبه تو گفتن که تو در وهم نیایی»

۲۷- در عبارت زیر، به کدام نعمت‌های خداوند اشاره شده است؟ (ذکر دو مورد)

«هر نفسی که فرو می‌رود، مُمدّ حیات است و چون بر می‌آید، مفرّج ذات. پس در هر نفسی دو نعمت موجود است.»

۲۸- با توجه به بیت زیر چرا اَمّت اسلام غم و اندوهی ندارد؟

«چه غم دیوار اَمّت را که دارد چون تو پشتیبان چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان»

۲۹- با توجه به بیت زیر به پرسش‌های مطرح شده پاسخ دهید؟

«ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری»

الف) فعالیت و جنبش ابر و باد و ماه و خورشید و فلک برای چیست؟ ب) مفهوم بیت در نکوهش چیست؟

۳۰- در بیت زیر منظور از «بی دل» و «بی نشان» چیست؟

«گر کسی وصف او ز من پرسد بی دل از بی نشان چه گوید باز»

۳۱- در عبارت «عاکفان کعبه جلالش به تقصیر عبادت معترف که «ما عبدناک حقّ عبادتک»، عاکفان به چه امری اعتراف دارند؟ چرا؟

۳۲- با توجه به عبارت زیر، علّت تحیر ستاینندگان چیست؟

«واصفان حلیه جمالش به تحیر منسوب که «ما عرفناک حق معرفتک»

۳۳- در عبارت زیر، منظور از موارد مشخص شده را بنویسید.

«یکی از صاحب دلان سر به جیب مراقبت فرو برده بود و در بحر مکاشفت مستغرق شده.»

۳۴- با توجه به عبارت «گفت: به خاطر داشتم که چون به درخت گل رسم، دامنی پرکنم هدیه اصحاب را. چون برسیدم،

بوی گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت.»

الف) «به درخت گل رسیدن»، بیانگر کدام حال عرفانی است؟ ب) عبارت مشخص شده، بیانگر کدام «حالت عارفانه» است؟

۳۵- مفهوم بیت «ای مرغ سحر! عشق ز پروانه بیاموز / کان سوخته را جان شد و آواز نیامد»

الف) عاشقان را به چیزی دعوت می‌کند؟ ب) از مصراع دوم، کدام مفهوم عرفانی دریافت می‌شود؟

۳۶- در بیت و عبارت زیر، چه مفهوم مشترکی دیده می‌شود؟

■ هیچ نقاشی نمی‌بیند که نقشی برگشاید ■ ان که دید از حیرتش کلک از بنان افکنده‌ای

■ «چون به درخت گل رسم، دامنی پرکنم هدیه اصحاب را. چون برسیدم، بوی گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت!»

۳۷- در عبارت زیر، به چه مفهومی تأکید شده است؟

«دست انابت به امید اجابت، به درگاه حق بردارد، ایزد تعالی در او نظر نکند، بار دیگرش به تضرّع و زاری بخواند.»

۳۸- با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«این مدّعیان در طلبش بی‌خبرانند کان را که خبر شد خبری باز نیامد»

الف) در مصراع دوم، با خبر شدن از چه چیزی مورد نظر شاعر است؟

ب) از لحاظ اندیشه‌های عرفانی، بیت بر چه مفاهیمی تأکید دارد؟

ج) منظور از «مدّعیان» چه کسانی هستند؟ و چرا در شناخت حق بی‌خبران‌اند؟

پاسخ نامه تشریحی

- ۱- ۱) بنان: سرانگشت، انگشت
 ۲) جود: بخشش، سخاوت، کرم
 ۳) قسیم: صاحب جمال و سیم: دارای نشان پیامبری
 ۴) ممت: سپاس، شکر، نیکویی
 قربت: نزدیکی
- ۲- «عزّ» به معنی «ارجمندی»
 در مقابل «ذلّ» به معنای «خواری»
- ۳- گزینه «ب»، حکیم
 ۴- گزینه «ب»
- ۵- الف) قبا (ب) روزی
 ۶- بحر
- ۷- مصراع اول: عظیم ← عزیم
 مصراع دوم: ثنا ← سنا
- ۸- الف) ثنایی (ب) سنایی
 ۹- شبیح ← شبه
- ۱۰- الف) منصوب ← منسوب (ب) فاهش ← فاحش
 ج) حیاط ← حیات (د) آکفان ← عاکفان
- ۱۱- سفوت ← صفوت بهر ← بحر
 باسغ ← باسق موصم ← موسم
- ۱۲- الف) ضمیر «ش» ← مفعول
 (ب) ضمیر «ش» ← مضاف‌الیه
- ۱۳- الف) فعل «است» به قرینه معنایی
 (ب) فعل «است» به قرینه لفظی
- ۱۴- الف) جمله اول ← متمم
 جمله دوم ← صفت مبهم
- (ب) خوان (ج) پیوند هم‌پایه‌ساز
 ۱۵- الف) غیراسنادی (ب) نشانه فک اضافه است.
- (آن سوخته را جان ← جانِ آن سوخته)
 ج) مرغ سحر ← منادا عشق ← مفعول
 سوخته ← مضاف‌الیه
 د) حذف فعل به قرینه معنایی
- ۱۶- خدای ← متمم موجب ← مسند
 ضمیر «ش» ← مضاف‌الیه
- ۱۷- الف) پشتیبان ← مفعول کشتیبان ← مسند
 (ب) فعل «است» در هر دو مصراع به قرینه معنایی
- ۱۸- الف) مراعات نظیر (ب) سجع
 ۱۹- دایه/ بنات/ مهد
 ۲۰- استعاره از «معرفت الهی»
- ۲۱- الف) فقط به سبب لطف و کرم تو در پویه و تلاشم.
 (ب) خداوند به ابر بهاری دستور داده تا مانند دایه‌ای، گیاهان را که مانند دخترانی هستند در گهواره زمین پرورش دهد.
 ج) همه کم و زیاد شدن‌ها به دست خداوند است.
 د) بر تن درختان به عنوان لباس نوروزی، لباسی سبزرنگ از برگ پوشانده است.
 هـ) شیرۀ انگوری به واسطه قدرت خداوند به عسل خالص تبدیل شده است.
 و) گفت از بوستان معرفت الهی چه هدیه‌ای به ما عطا می‌کنی.
- ۲۲- الف) نمی‌توان برای تو نظیر و مثالی ذکر کرد زیرا تو در خیال انسان جای نمی‌گیری.
 (ب) تو تماماً پر از روشنی و شادی هستی و تماماً بخشش و پاداش هستی.
 ج) تو آشکارکننده و عامل لطف و بخششی و تو شایسته ستایش هستی.
 د) امید است (شاید) برای او امکان رهایی از آتش دوزخ وجود داشته باشد.
- ۲۳- گزینه «۲»
- ۲۴- الف) توبۀ بنده به درگاه الهی به خاطر کوتاهی در عبادت
 (ب) ناتوانی در شکرگزاری حق، آن گونه که شایسته اوست.
- ۲۵- لطف و بخشش الهی
 ۲۶- بشر در توصیف و درک خدا، ناتوان است.
- ۲۷- ۱) حیات‌بخشی ۲) شادی‌بخشی
 ۲۸- چون پیامبر اسلام حافظ و پشتیبان امت اسلام است.

مجموعه سؤالات

موضوعی

بخش سوم

توجه:

۱- **دستور زبان:** آموزش فشرده و دقیق هر مبحث، چینش سؤالات از ساده تا دشوار

همراه با شرح و بررسی‌های کاملاً تشریحی و آموزشی برای پیشرفت گام به گام.

۲- **املاي فارسی و کلمات هم‌آوا:** دسته‌بندی در پنج تیپ متمایز، همراه با

نمونه‌های برگزیده از آزمون‌های نهایی.

۳- **آرایه‌های ادبی:** توضیح کوتاه هر آرایه، ارائه نمونه سؤالات مربوطه به همراه

پاسخ‌های تشریحی

شرح و بررسی سؤالات نهایی فارسی (۳) بخش دستور به صورت موضوعی

۱- نقش ضمائر پیوسته (متصل)

ضمائر پیوسته به آن دسته از ضمایی گفته می‌شود که به تنهایی نمی‌توانند در جمله به کار روند، بلکه به کلمه قبل از خود اضافه می‌شوند و در نقش‌های مضاف‌الیه، مفعول و متمم به کار می‌روند.

این ضمائر متصل عبارتند از: مَ، تَ، شَ / مانَ، تانَ، شانَ

نمونه‌های نهایی

۱- نقش دستوری ضمیر متصل در مصراع «گفت آگه نیستی کز سر درافتاد کلاه»، را بنویسید. (خرداد-۹۹)

شرح و بررسی: مضاف‌الیه ← هر گاه ضمیر به اسمی اضافه شود، نقش مضاف‌الیه می‌گیرد. در بازگردانی این مصراع، ضمیر متصل «ت»، به واژه «سر» اضافه می‌شود. ← کلاه از سرت (سر تو) درافتاد

۲- نقش دستوری ضمائر مشخص شده در هر مصراع را بنویسید. (خرداد-۹۹)

الف) که دوزخ مرا زین سخن گشت خوار (ب) روانش ز اندیشه آزاد گشت

شرح و بررسی: الف) متمم، زیرا «را» حرف اضافه در معنای «برای» است (برای من). کلمای که بعد از حرف اضافه می‌آیند، همواره نقش متممی دارند. ب) مضاف‌الیه؛ زیرا به اسم «روان» اضافه شده (روان او)

۳- در عبارت زیر، نقش دستوری ضمیر پیوسته «تان»، متمم است یا مفعول؟ (دی-۱۴۰۰)

«از ردّ صدای شما می‌بایست پیدایتان می‌کردم.»

شرح و بررسی: مفعول، زیرا ضمیر «تان»، معادل ضمیر «شما» است. مفعول در جواب «چه کسی را» یا «چه چیزی را»، می‌آید. چه کسی را پیدا می‌کردم؟ ← شما را پیدا می‌کردم ← بنابراین «تان» (شما) مفعول می‌شود.

۴- در نوشته «حتّی اگر من صدایتان نمی‌کردم، متوجّه حضور من نمی‌شدید»، در واژه «صدایتان»، نقش دستوری ضمیر پیوسته «تان»، چیست؟ (خرداد-۱۴۰۰)

شرح و بررسی: مفعول، تان ← شما چه کسی را صدا نمی‌کردم؟ ← شما را صدا نمی‌کردم ← بنابراین «تان» مفعول است.

۵- در عبارت زیر، نقش ضمیر متصل (پیوسته) را در جمله سوم بنویسید. (دی-۱۴۰۱)

«عشقم به این بود که حرفتان را بشنوم. الآن هم دوستتان دارم؛ بیشتر از همیشه.»

شرح و بررسی: شماره جمله‌ها با توجه به فعل هر جمله مشخص می‌شود. عشقم به این بود ← جمله اول

حرفتان را بشنوم ← جمله دوم الان هم دوستتان دارم ← جمله سوم در جمله سوم، ضمیر «تان» در «دوستتان» مفعول است. چه کسی را دوست دارم؟ شما بنابراین، تان (شما) مفعول می‌شود.

۶- نقش ضمیر پیوسته در مصراع «بعد از این وادی توحید آیدت»، مشابه گزینه است. (با تغییر) (شهریور-۱۴۰۳)

الف) فرود آمد از باره بردش نماز (ب) آن خضر که فرخنده پی‌اش نام نهادند

شرح و بررسی: گزینه «الف» (هر دو ضمیر، متمم هستند) بازگردانی مصراع اول ← وادی توحید برایت (برای تو) آید.

در بازگردانی، ضمیر «ت» به دنبال حرف اضافه «برای» آمده، پس متمم می‌شود.

بازگردانی مصراع گزینه «الف» ← از باره فرود آمد، به او نماز برد (تعظیم کرد)، ضمیر «ش» (او) چون با حرف اضافه «به» ظاهر شده، پس متمم است. توجه: ضمیر «ش» در گزینه «ب» مفعول است ← او را فرخنده پی نام نهادند.

شرح و بررسی: الف) اسنادی، فعل «نیست» از مصدر «هستن» ساخته شده و در اصل فعل اسنادی است که به مسند نیاز دارد.

مسند در پاسخ سؤال چگونه می آید. مسجد چگونه نیست؟ خوابگاه مردم بدکار (پاسخ سؤال، مسند است).

ب) غیر اسنادی، فعل «نیست» در معنای «حضور داشتن» به کار رفته است. (در خانه خمار حضور ندارد)

۲۴- کاربرد معنایی فعل «نیست» در کدام مصراع، اسنادی و در کدام مصراع، غیراسنادی است؟ (دی-۹۹)

«زاهد ظاهر پرست از حال ما آگاه نیست در حق ما هر چه گوید جای هیچ اکراه نیست»

شرح و بررسی: مصراع اول ← اسنادی زاهد از حال ما چگونه نیست؟ آگاه (پاسخ سؤال، مسند است).

مصراع دوم ← غیراسنادی «نیست» در معنای «وجود ندارد» کاربرد دارد. (جای هیچ اکراه وجود ندارد).

۲۵- در بیت زیر، کاربرد معنایی فعل «شو» اسنادی است یا غیراسنادی؟ (خرداد-۱۴۰۱)

«ای مشیت زمین بر آسمان شو بر وی بنواز ضربتی چند»

شرح و بررسی: غیراسنادی «شو» در معنای «برو» به کار رفته است. (بر آسمان شو ← بر آسمان برو)

۲۶- در هر دو مصراع بیت زیر، فعل اسنادی به کار رفته است. درست □ نادرست □

«گفت: مستی زان سبب افتان و خیزان گفت جرم راه رفتن نیست ره هموار»

شرح و بررسی: درست، در مصراع اول، «ی» در «مستی» معادل «هستی» فعل اسنادی است. تو چگونه هستی؟ مست (مسند)

«نیست» در جمله «ره هموار نیست»، اسنادی است. راه چگونه نیست؟ ← هموار (پاسخ سؤال، مسند است).

۴- اجزای جمله (نقش دستوری کلمات)

در زبان معیار، اجزای جمله به گونه‌ای در کنار هم قرار می‌گیرند که نهاد در ابتدای جمله و فعل در انتهای آن می‌آید.

دیگر اجزای جمله در صورتی که فعل به آنها نیاز داشته باشد بین نهاد و فعل قرار می‌گیرند.

*** فعل:** فعل مهمترین عضو جمله است که از «بن فعل (ماضی / مضارع) + شناسه» تشکیل می‌شود.

نهاد: گروه اسمی است که معمولاً در ابتدای جمله می‌آید و اغلب وقتی ضمیر اول شخص و دوم شخص باشد می‌توان آن را حذف کرد.

روش شناخت نهاد: برای یافتن نهاد سؤالی بدین ترتیب در ذهن مطرح می‌کنیم

چه چیز (یا چه کسی) + گروه اسمی قبل از فعل + فعل به صورت سوم شخص مفرد؟ پاسخ این سؤال، نهاد جمله است.

اجزای جمله: «فعل» و «نهاد» از اجزای ثابت جمله محسوب می‌شوند. البته گاهی نهاد به قرینه لفظی حذف می‌شود.

(۱) نهاد + فعل (در این نوع جمله‌ها، فعل فقط به نهاد نیاز دارد).

(۲) نهاد + مفعول + فعل (در این نوع جمله‌ها علاوه بر فعل، جزیی می‌آید که مفعول نام دارد).

مفعول: یک گروه اسمی است که پس از آن حرف نشانه «را» می‌آید یا می‌تواند بیاید.

طرز یافتن نقش مفعول: برای یافتن مفعول سؤالی بدین ترتیب مطرح می‌کنیم:

چه چیزی را (یا چه کسی را) + فعل؟ پاسخ این سؤال، «مفعول» است.

(۳) نهاد + مسند + فعل (در این جمله‌ها علاوه بر فعل، جزیی می‌آید که «مسند» نام دارد).

«مسند» یک گروه اسمی است که فعل اسنادی برای تکمیل جمله به آن نیاز دارد.

فعل‌های مهم اسنادی عبارتند از:

- ۱- بودن و جانشین‌های آن
- باشم، باشی، باشد، باشد...
 - هستم (م)، هستی (ی)، هست و
 - است، نیست
- ۲- شدن و هم‌معنی‌های آن مثل گشتن و گردیدن:

طرز یافتن مسند: به کمک فعل اسنادی سؤالی بدین گونه مطرح می‌کنیم: چگونه + فعل اسنادی پاسخ این پرسش، مسند است که نزدیک‌ترین کلمه به فعل به حساب می‌آید.

چند نکته درباره فعل‌های اسنادی:

- (۱) در جمله‌هایی با فعل اسنادی، گاهی مسند به شکل متمم یعنی حرف اضافه و کلمه همراه آن، در جمله ظاهر می‌شود.
- (۲) گاهی فعل‌های «شد، بود، است، باشد» به عنوان فعل کمکی به کار می‌روند در این صورت دیگر فعل اسنادی به شمار نمی‌آیند. نشانه این نوع فعل‌های کمکی این است که همیشه همراه با صفت مفعولی ظاهر می‌شوند و صفت مفعولی و فعل کمکی، با هم فعل اصلی جمله را تشکیل می‌دهد.

(۴) نهاد + متمم + فعل

در جمله‌ها گاهی علاوه بر فعل، متمم نیز وجود دارد. گروه اسمی است که پس از حرف اضافه می‌آید.

برخی از حروف اضافه عبارتند از:

ساده: بر، از، با، در، تا، مانند، برای، بدون، بی، ...	}
مرکب: به همراه، به دنبال، به علت، به دلیل، به منظور، به عنوان، به وسیله، و ...	

روش تشخیص متمم: کلمه بعد از حرف اضافه همیشه متمم است.

تذکر: اگر یک گروه اسمی، نقش متممی داشت و در جمله قابل حذف بود به آن متمم قیدی می‌گویند.

(۵) نهاد + مفعول + مسند + فعل (بسیار مهم برای آزمون‌های نهایی)

جمله‌هایی هستند که در ساختار آنها علاوه بر مفعول، «مسند» نیز قبل از فعل می‌آید. به عبارت دیگر فعل این نوع جمله‌ها علاوه بر مفعول، مسندپذیر نیز هستند.

عمده فعل‌های این گروه عبارت‌اند از:

«گردانیدن»	و فعل‌های هم‌معنی آن،	مثل: «نمودن»، «کردن»، «ساختن»
«نامیدن»	و فعل‌های هم‌معنی آن،	مثل: «خواندن»، «گفتن»، «صدا کردن / زدن»
«شمردن»	و فعل‌های هم‌معنی آن،	مثل: «به شمار آوردن»، «به حساب آوردن»
«پنداشتن»	و فعل‌های هم‌معنی آن،	مثل: «دیدن»، «دانستن»، «یافتن»

روش تشخیص مفعول و مسند در این نوع جمله‌ها:

مفعول در این دسته از جمله‌ها، اغلب به همراه حرف نشانه «را» می‌آید و تشخیص آن، آشکار است.

برای یافتن مسند، «مفعول» جمله را در جای «نهاد» قرار می‌دهیم و به جای «فعل جمله» از مصدر «بودن» فعلی متناسب با نهاد می‌سازیم. اگر یک جمله اسنادی درست شد، پس کلمه همراه فعل، «مسند» است.

(۶) نهاد + متمم + مسند + فعل

در برخی از جمله‌ها «مسند» همراه با «متمم» به کار می‌رود. کاربرد چنین جمله‌هایی در فارسی اندک است؛ تنها فعلی که این نوع جمله‌ها با آن ساخته می‌شود، مصدر «گفتن» است.

نمونه‌های نهایی

۲۷- نقش دستوری واژه مشخص شده را در مصراع «گفت: تا داروغه را گوئیم در مسجد بخواب» بنویسید. (شهریور - ۱۴۰۳)

شرح و بررسی: متمم «را» حرف اضافه است در معنای «به». داروغه را ← به داروغه

چون داروغه بعد از حرف اضافه «به» آمده است، پس متمم است.

۲۸- نقش دستوری واژه «غم» را در مصراع «هرگز دلم برای کم و بیش، غم نداشت»، بنویسید. (خرداد - ۹۹)

شرح و بررسی: مفعول در جواب سؤال چه چیزی را مشخص می شود. دلم چه چیزی را نداشت؟ ← غم (مفعول)

۲۹- در بیت زیر، نقش دستوری واژه مشخص شده را بنویسید. (فنی - خرداد ۱۴۰۳)

«تو مشیت درشت روزگاری از گردش قرن ها پس افکند

شرح و بررسی: مسند «مسند» در جواب سؤال چگونه مشخص می شود. تو چگونه هستی؟ ← مشیت درشت روزگار (مسند)

۳۰- نقش دستوری هر یک از واژگان مشخص شده را بنویسید. (دی - ۹۹)

«هر کسی از ظن خود شد یار من از درون من نجست اسرار من»

شرح و بررسی: یار ← مسند هر کسی چگونه شد؟ ← یار من (مسند)

اسرار ← مفعول از درون من چه چیزی را نجست؟ ← اسرار من (مفعول)

۳۱- نقش دستوری هر یک از واژه‌های مشخص شده را بنویسید. (شهریور - ۱۴۰۰)

«کز نیستان تا مرا ببریده‌اند در نفیرم مرد و زن نالیده‌اند»

شرح و بررسی: نیستان ← متمم متمم بعد از حرف اضافه می آید و در اینجا «از» در «کز»، حرف اضافه است.

مرد و زن ← نهاد «نهاد» در جواب سؤال چه کسی مشخص می شود. در نفیرم چه کسانی نالیده‌اند؟ ← مرد و زن

۳۲- در مصراع اول بیت زیر، نهاد و مسند را مشخص کنید. (خارج - ۱۴۰۱)

«هشت جنت نیز اینجا مُرده‌ای است هفت دوزخ همچو یخ افسرده‌ای است»

شرح و بررسی: نهاد ← هشت جنت چه چیزی اینجا مرده ای است؟ ← هشت جنت (نهاد)

مسند ← مرده ای هشت جنت اینجا چگونه است؟ ← مرده‌ای (مسند)

۳۳- نقش دستوری واژه‌های مشخص شده را بنویسید. (خارج کشور - ۱۴۰۴)

«چو او را بدیدند برخاست غو که آمد ز آتش برون شاه نو»

شرح و بررسی: غو ← نهاد چه چیزی برخاست؟ غو (نهاد) آتش ← متمم (آتش با حرف اضافه «از» آمده، پس متمم است).

۳۴- نقش واژه‌های مشخص شده را در بیت زیر بنویسید. (خارج - ۱۴۰۱)

«رخ شاه کاووس پر شرم دید سخن گفتنش با پسر نرم دید»

شرح و بررسی: رخ ← مفعول چه چیزی را دید؟ رخ شاه (مفعول) پسر ← متمم (زیرا قبل از پسر، حرف اضافه «با» آمده).

۳۵- در متن زیر، کدام گروه اسمی، نقش دستوری «مفعول»، دارد؟ (دی - ۱۴۰۲)

«سیاوش، فرزند کاووس، شاه کیانی است که رستم به او رسم پهلوانی می آموزد.»

شرح و بررسی: رسم پهلوانی رستم به او چه چیزی را می آموزد؟ ← رسم پهلوانی (مفعول)

۳۶- نقش دستوری واژگان مشخص شده را بنویسید. (خارج - ۱۴۰۱)

«شما یا مهدی» غریبانه‌ای گفتید و تفنگ از دستتان افتاد.»

شرح و بررسی: یا مهدی ← مفعول
شما چه چیزی را گفتید؟ ← یا مهدی (مفعول)
تفنگ ← نهاد
چه چیزی از دستتان افتاد؟ ← تفنگ (نهاد)

۳۷- نقش دستوری واژه‌های مشخص شده را بنویسید. (خرداد- ۹۸)

الف) چون رود امیدوارم بی تابم و بی قرارم (ب) دیروز اگر سوخت ای دوست، غم برگ و بار من و تو
ج) برخیز با گل بخوانیم، اینک بهار من و تو (د) امروز می‌آید از باغ، بوی بهار من و تو (خرداد- ۱۴۰۰)

شرح و بررسی: الف) مسند
چون رود چگونه هستیم؟ ← امیدوار (مسند)
ب) مفعول
غم چه چیزی را سوخت (سوزاند)؟ ← برگ و بار (مفعول)
ج) مسند
اینک (اکنون) چگونه است؟ ← بهار (مسند)
د) نهاد
امروز چه چیزی از باغ می‌آید؟ ← بوی بهار من و تو (نهاد)

۳۸- در بیت زیر، کدام واژه در نقش منادا به کار رفته است؟ (شهریور- ۹۹)

«سیاوش چنین گفت کای شهریار که دوزخ مرا زین سخن گشت خوار»

شرح و بررسی: به کلمه‌ای که مورد خطاب قرار می‌گیرد، منادا می‌گویند. در اینجا «شهریار» مورد خطاب واقع شده، پس مناداست.

۳۹- نقش واژه‌های مشخص شده را در سروده زیر، مشخص کنید. (خارج- ۹۹)

«رخش غیرت مند / با هزارش یادبود خوب، خوابیده است.»

شرح و بررسی: ضمیر «ش» ← مضاف‌الیه برای «یادبود» (یادبودش)
یادبود ← متمم (قبل از یادبود حرف اضافه «با» آمده).

۴۰- در بیت زیر کدام واژه، نقش دستوری مفعول دارد؟ (خرداد- ۱۴۰۰ / فنی- دی ۱۴۰۱)

«آنجا در آن برزخ سرد، در کوچه‌های غم و درد غیر از شب آیا چه می‌دید چشمان تار من و تو؟»

شرح و بررسی: چه؛ چشمان تار من و تو ← نهاد غیر از ← حرف اضافه شب ← متمم چه ← مفعول

۴۱- نقش واژه‌های «قصه» و «سخت» در شعر «قصه می‌گوید: / این برایش سخت آسان بود» با کدام واژه‌های بیت

«مگر کاتش تیز پیدا کند / گنه‌کرده را زود رسوا کند»، به ترتیب یکسان است؟ (خرداد- ۱۴۰۴)

شرح و بررسی: «قصه» با «آتش» هم نقش است و هر دو در جایگاه نهاد واقع شده اند. «سخت» با «زود» هم نقش است و هر دو «قید» هستند. (راه تشخیص: می‌توان آنها را از جمله حذف کرد). این، برایش آسان بود / گنه‌کرده را رسوا کند

۴۲- در بیت زیر، نقش «شهریار» چیست؟ (خارج کشور- ۱۴۰۰)

«کزین دو یکی گر شود نابه‌کار از آن پس که خواند مرا شهریار؟»

شرح و بررسی: مسند راه تشخیص: ۱- مرا چگونه خوانند؟ ← شهریار (مسند) ۲- من شهریار هستم ← مسند
۳- «خواندن» از فعل‌های مسندپذیر است؛ یعنی، در صورتی که بتوانیم به جای فعل «خواند»، از هم‌معنی‌های آن استفاده کنیم، کلمه قبل از فعل خواند، نقش مسندی دارد. ← چه کسی مرا شهریار گوید؟ / نامد / صدا کند / صدا زند

۴۳- در نوشته زیر نقش دستوری واژه‌های مشخص شده را تعیین کنید. (خرداد- ۱۴۰۰)

«پروانه قوت از عشق آتش خورد و همه جهان، آتش بیند.»

شرح و بررسی: قوت ← مفعول پروانه چه چیزی را می‌خورد؟ ← قوت (مفعول)
«آتش» ← مسند راه تشخیص مسند در این گونه جمله‌ها:

۱- سؤال می‌کنیم «پروانه همه جهان را چگونه می‌بیند؟» ← پاسخ سؤال نقش مسندی دارد. آتش ← مسند

۲- بتوانیم به جای فعل «بیند» از فعل‌های هم‌معنی آن استفاده کنیم، در این صورت کلمه قبل از فعل، مسند است.

همه جهان را آتش می‌پندارد / می‌یابد / می‌داند

شرح و بررسی: الف) نادرست؛ از بهر (= برای) ← حرف اضافه این معنی یا معنی ← متمم
ب) درست؛ فرض راه ← مسند راه تشخیص: عشق، چگونه شد؟ ← فرض راه آمد (= شد) ← فعل اسنادی

۶۱- جای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. (خرداد- ۱۴۰۴)

* الگوی جمله «مردم به او دهقان فداکار می گفتند»، نهاد + متمم + فعل است.

شرح و بررسی: مسند دهقان فداکار ← مسند

در این جمله، «مسند» یعنی «دهقان فداکار» درباره «متمم» (او) توضیح می دهد؛ یعنی می توانیم بگوییم: او دهقان فداکار است.

۵- ترکیب های وصفی و اضافی

۱- **ترکیب اضافی:** اگر پس از اسمی، نقش نمای اضافه (کسره) بیاید کلمه بعد از آن، اگر اسم یا ضمیر باشد، مضاف الیه است و به ترکیب حاصل شده «ترکیب اضافی» می گویند.

چند نکته درباره ترکیب اضافی:

- الف) گاهی در جمله، سه کلمه اسم به دنبال هم می آیند، در این صورت دو ترکیب اضافی به وجود می آید.
ب) گاهی در کلام، بین مضاف و مضاف الیه فاصله می افتد مثلاً صفتی میان ترکیب اضافی قرار می گیرد.
ج) گاهی صفت، نشانه جمع «ان» می گیرد، در این صورت در جایگاه اسم است و اگر با کلمه کسره دار همراه شود، ترکیب اضافی ایجاد می شود.
د) گاهی دو اسم که با حرف «واو» به هم معطوف شده اند، با کسره به اسم اضافه می شوند، در این صورت دو ترکیب اضافی داریم.
ه) گاهی ترکیب اضافی از یک «اسم» و «ضمیر متصل» تشکیل می شود، در این صورت نیازی به کسره اضافه نیست.
و) گاهی در شعر، ضمیر متصل، قبل از مضاف می آید، در این حالت، پس از مرتب کردن اجزای جمله، ترکیب اضافی را می یابیم.

۲- **ترکیب وصفی:** ترکیب های وصفی به دو صورت ایجاد می شوند:

- الف) هرگاه صفت های پیشین با اسم همراه شوند، یک ترکیب وصفی حاصل شده است.
ب) هرگاه پس از اسم، کسره بیاید و کلمه بعد از آن، صفت باشد، «ترکیب وصفی» ایجاد شده است.
تذکر: گاهی اسم با «ی نکره و صفت» با فاصله می آید (اسم + ی + صفت)، در این صورت نیز ترکیب وصفی ایجاد می شود.

روش تشخیص ترکیب وصفی و اضافی:

۱- به واژه دوم ترکیب (= کلمه بعد از کسره) توجه می کنیم اگر نوع واژه آن «اسم» یا «ضمیر» باشد، ترکیب اضافی است و چنانچه نوع واژه دوم «صفت» باشد، ترکیب وصفی است.

کتاب سودمند:	(ترکیب وصفی)	زیرا	نوع واژه «سودمند» صفت است.
دفتر احمد:	(ترکیب اضافی)	زیرا	نوع واژه «احمد» اسم است.
دفتر او:	(ترکیب اضافی)	زیرا	نوع واژه «او» ضمیر است.

۲- «ی» نشانه نکره می تواند میان صفت بیانی و موصوف جای بگیرد اما امکان آمدن آن، میان ترکیب اضافی وجود ندارد.

غروب دل انگیز ← غروبی دل انگیز (ترکیب وصفی) غروب خورشید ← غروبی خورشید (نادرست) (ترکیب اضافی)

۳- صفت، جمع بسته نمی شود اگر کلمه ای بعد از کسره اضافه، جمع بسته شده بود، قطعاً مضاف الیه است. عطای بزرگان

نمونه‌های نهایی

(شهریور - ۹۸)

۶۲- ترکیب «احساس عشق» وصفی است یا اضافی؟

شرح و بررسی: ترکیب اضافی، عشق با کسره اضافه به کلمه احساس، اضافه شده است.

(دی - ۱۴۰۳)

۶۳- در بیت زیر، یک ترکیب وصفی بیابید.

«یکی از یاران به طریق انبساط گفت: «از این بوستان که بودی ما را چه تحفه کرامت کردی؟»»

شرح و بررسی: این بوستان، «بوستان» اسم است و با صفت اشاره «این» همراه شده، پس ترکیب وصفی ایجاد شده است.

چه تحفه «تحفه» اسم است با صفت پرسشی «چه» همراه شده، پس ترکیب وصفی ساخته شده است.

(خارج کشور - ۱۴۰۰)

۶۴- در بیت زیر، یک ترکیب وصفی و یک ترکیب اضافی بیابید.

«در پیشگاه اهل خرد نیست محترم هرکس که فکر جامعه را محترم نداشت»

شرح و بررسی: ترکیب وصفی ← هرکس «کس» اسم است با صفت مبهم «هر» همراه شده و ترکیب وصفی ساخته شده است.

ترکیب اضافی ← فکر جامعه «جامعه» اسم است که با کسره، به کلمه «فکر» اضافه شده و ترکیب اضافی ایجاد شده.

(خارج - ۱۴۰۲)

۶۵- در بیت زیر، ترکیب‌های اضافی را مشخص کنید.

«گفت: «نزدیک است والی را سرای، آن‌جا شویم» گفت: «والی از کجا در خانه خمار نیست»

شرح و بررسی: مصراع اول: والی را سرای ← سرای والی (حرف «را» نشانه فک اضافه است که به جای کسره اضافه آمده و مضاف و مضاف‌الیه را از هم جدا و تفکیک کرده است).

در بازگردانی بیت، کسره اضافه ظاهر می‌شود. ← سرای والی نزدیک است.

مصراع دوم: خانه خمار؛ «خمار» اسم است و با کسره به خانه، اضافه شده در نتیجه، ترکیب اضافی به وجود آمده است.

(دی - ۹۸)

۶۶- در بیت زیر، ترکیب‌های اضافی را پیدا کنید و بنویسید.

«زین بی خردان سفله بستان داد دل مردم خردمند»

شرح و بررسی: داد دل «دل» اسم است و با کسره به «داد»، اضافه شده پس، ترکیب اضافی به وجود آمده است.

دل مردم «مردم» اسم است که با کسره به «دل»، اضافه شده و ترکیب اضافی درست شده است.

(فنی - خرداد ۱۴۰۳)

۶۷- در بیت زیر، یک ترکیب اضافی بیابید.

«تو مشیت درشت روزگاری از گردش قرن‌ها پس افکند»

شرح و بررسی: مشیت روزگار؛ در مصراع اول، «مشیت» با کسره اضافه با دو وابسته همراه شده یکی «درشت» که صفت است و

ترکیب وصفی ایجاد شده و دیگری واژه «روزگار» که اسم است و «مشیت روزگار» ترکیب اضافی می‌سازد.

گردش قرن‌ها (قرن‌ها، اسم است و با کسره، به «گردش» اضافه شده، در نتیجه ترکیب اضافی ایجاد شده است).

(خرداد - ۱۴۰۱)

۶۸- در بیت زیر، یک ترکیب وصفی بیابید.

«ای مشیت زمین بر آسمان شو بر وی بنواز ضربتی چند»

شرح و بررسی: ضربتی چند؛ «چند» صفت مبهم است که با «ی نکره» به دنبال ضربت آمده و ترکیب وصفی ساخته شده است.

(خرداد - ۹۹)

۶۹- با توجه به بیت‌های زیر، به پرسش‌های داده شده، پاسخ دهید.

«تو قلب فسرده زمینی از درد ورم نموده یک چند

بفکن ز پی این اساس تزویر بگسل ز پی این نژاد و پیوند»

الف) کدام یک از ترکیب‌های «قلب فسرده» و «قلب زمین» اضافی است؟ (ب) در بیت دوم، یک ترکیب وصفی بیابید.

شرح و بررسی: الف) قلب زمین؛ «زمین» اسم است که با کسره به «قلب» اضافه شده و باعث ساخت ترکیب اضافی شده؛ حال آنکه

«فسرده»، صفت است و «قلب فسرده» ترکیب وصفی ساخته شده است. (شرح در صفحه بعد، ادامه دارد.)

۷- وابسته‌های وابسته

بعضی وابسته‌ها می‌توانند وابسته‌ای داشته باشد. به این وابسته‌های مرتبه دوم، «وابسته وابسته» می‌گوییم که عبارتند از:

ممیز (وابسته صفت شمارشی)

ممیز، اسمی است که بدون همراهی کسره، میان صفت شمارشی (عدد) و موصوف آن می‌آید. «ممیز» وابسته به صفت شمارشی است، از طرفی خود صفت شمارشی یک وابسته برای موصوف خود به شمار می‌رود، در نتیجه به «ممیز» که در مرتبه دوم، «وابسته» واقع شده است «وابسته وابسته» می‌گویند. در رسم نمودار پیکانی، ابتدا وابسته وابسته (ممیز) به وابسته (صفت شمارشی) وصل می‌شود، سپس هر دو به عنوان یک «وابسته» به موصوف متصل می‌شوند.

«ممیز» علاوه بر «عدد» می‌تواند وابسته صفت پرسشی و صفت مبهم نیز باشد.

برخی از ممیزها عبارتند از: تن، کیلو، گرم، من، سیر / دست / تخته / تا / نفر / توپ و طاقه / دستگاه / باب / فرسخ / کیلومتر / متر / اصله / قواره / فروند / قلاده

صفت مضاف‌الیه:

در این نوع گروه اسمی، ابتدا، «مضاف‌الیه» وابسته کلمه دیگری است و در مرحله بعد تمام صفت‌های پیشین یا پسین که قبل یا بعد آن می‌آیند، «وابسته وابسته» از نوع «صفت مضاف‌الیه» به شمار می‌روند.

در رسم نمودار پیکانی ابتدا «وابسته وابسته» به طرف مضاف‌الیه رسم می‌شود سپس کل ترکیب به مضاف متصل می‌شود.

مضاف‌الیه مضاف‌الیه

در برخی از گروه‌های اسمی، «مضاف‌الیه» که وابسته کلمه دیگری است اسم دیگری با کسره، به آن وابسته می‌شود که به آن، «وابسته وابسته» از نوع «مضاف‌الیه مضاف‌الیه» می‌گویند.

توجه: علاوه بر اسم، «ضمیر» یا «صفت جانشین اسم» نیز می‌تواند به عنوان مضاف‌الیه مضاف‌الیه، به کار رود.

صفت صفت:

برخی از صفت‌های بیانی (معمولاً رنگ‌ها) با این که خود در گروه اسمی «وابسته پسین» هستند اما گاهی صفت دیگری وابسته آنها می‌شود و درباره ویژگی‌های آن‌ها توضیح می‌دهد؛

چون صفت اول در جایگاه «وابسته» قرار می‌گیرد، در نتیجه به صفت دوم که وابسته به صفت اول شده و آن را بیشتر معرفی می‌کند، وابسته وابسته از نوع «صفت صفت» می‌گویند.

نکته مهم: گاهی یک موصوف ممکن است چند صفت به همراه داشته باشد که این صفت‌ها ارتباطی با هم ندارند و هر کدام جداگانه، وابسته برای موصوف خود هستند،

قید صفت

در گروه اسمی «چهره زیبا»، «چهره» در جایگاه هسته و «زیبا»، «وابسته» از نوع صفت است. اگر بین این ترکیب وصفی، قیدی آورده شود؛ مثلاً، «چهره کاملاً زیبا» می‌بینیم «کاملاً» را نمی‌توان وابسته برای «چهره» به شمار آورد و گفت: «چهره کاملاً» بلکه «کاملاً» قیدی است که درجه صفت «زیبا» را می‌رساند و می‌توان گفت: «کاملاً زیبا» و چون «زیبا» وابسته از نوع صفت است، پس «کاملاً» که به «زیبا» مربوط می‌شود، نام «وابسته وابسته» از نوع «قید صفت» به خود می‌گیرد و در نمودار ابتدا وابسته وابسته (قید) به وابسته (صفت) وصل می‌شود، سپس روی هم به عنوان یک وابسته به موصوف متصل می‌شوند.

(شهریور ۹۹ / خرداد ۹۸)

۹۵- در نمونه‌های زیر، نوع «وابسته و وابسته» را مشخص کنید.

الف) برنامه کدام سفر؟ ب) دوست بسیار مهربان

شرح و بررسی: الف) صفت مضاف‌الیه؛ سفر ← مضاف‌الیه برای برنامه کدام ← صفت پیشین برای سفر

بنابراین به «کدام» وابسته و وابسته (صفت مضاف‌الیه) می‌گویند.

ب) قید صفت؛ «مهربان»، صفت برای «دوست» است. «بسیار» قیدی است که بین ترکیب آمده و به «مهربان»

وابسته است بنابراین به «بسیار»، وابسته و وابسته از نوع «قید صفت» می‌گویند.

۹۶- نوع هر یک از وابسته‌های وابسته را در گروه‌های اسمی زیر، بنویسید. (دی - ۱۴۰۰)

الف) هوای نسبتاً پاک ب) سموم سرد این عقل

شرح و بررسی: الف) قید صفت؛ پاک ← صفت برای هوا نسبتاً ← قید برای «پاک» بنابراین وابسته و وابسته (قید صفت)

ب) صفت مضاف‌الیه؛ «عقل»، مضاف‌الیه برای «سموم» است و «این» صفتی است که به مضاف‌الیه وابسته شده،

در نتیجه واژه «این»، وابسته و وابسته از نوع «صفت مضاف‌الیه» محسوب می‌شود.

۹۷- در هر یک از گروه‌های اسمی زیر، نوع وابسته و وابسته مشخص شده را تعیین نمایید. (شهریور - ۱۴۰۰)

الف) سه دست لباس ایرانی ب) رنگ سبز چمنی

شرح و بررسی: الف) ممیز؛ «دست» واحد شمارش است و بین عدد و موصوف (اسم) قرار گرفته، پس ممیز است.

ب) صفت صفت؛ «چمنی»، صفتی است که درباره صفت قبل از خود توضیح می‌دهد، لذا «صفت صفت» شمرده می‌شود.

۹۸- در کدام یک از گزینه‌های زیر، «صفت مضاف‌الیه» دیده می‌شود؟ (شهریور - ۱۴۰۳)

الف) جلد دوم کتاب بینوایان ب) غرفه بلند آسمانش ج) چشمه آبی سرد

شرح و بررسی: گزینه «ج»؛ «آب»، مضاف‌الیه برای «چشمه» است و «سرد صفتی است که به دنبال مضاف‌الیه

آمده، بنابراین به آن «صفت مضاف‌الیه» می‌گویند.

۹۹- در کدام گزینه وابسته و وابسته وجود ندارد؟ (خارج - ۱۴۰۲)

الف) یک چمن داغ ب) دموکراسی قرن بیستم ج) لباس سفید گل‌دار د) کلاس خیلی مرتب

شرح و بررسی: گزینه «ج»؛ در گزینه «ج»، صفت‌های «سفید» و «گلدار»، هر کدام به تنهایی وابسته برای لباس هستند و یکی در

توضیح و معرفی دیگری نیست که به آن وابسته و وابسته (صفت صفت) گویند.

وابسته‌های وابسته در سایر گزینه‌ها: الف) چمن ← ممیز ب) بیستم ← صفت مضاف‌الیه د) خیلی ← قید صفت

۱۰۰- با توجه به گروه‌های اسمی زیر، جدول را کامل کنید. (دی - ۹۸)

* برجسته‌ترین شاگرد حوزه ادبیات * قلب آن کویر

صفت مضاف‌الیه	مضاف‌الیه مضاف‌الیه

شرح و بررسی: صفت مضاف‌الیه ← آن کویر ← مضاف‌الیه برای قلب

آن ← صفت پیشین برای کویر؛ بنابراین به «آن» وابسته و وابسته (صفت مضاف‌الیه) می‌گویند.

مضاف‌الیه مضاف‌الیه ← ادبیات؛ وقتی سه کلمه اسم با کسره به هم وصل شوند، کلمه سوم ← مضاف‌الیه مضاف‌الیه

۱۰۱- وابسته و وابسته را در گروه‌های اسمی زیر یافته و جدول را کامل کنید. (خارج کشور - ۹۹)

* یک چمن داغ	* یادآوری خاطره دلپذیر
صفت مضاف‌الیه	ممیز

شرح و بررسی: صفت مضاف‌الیه ← دلپذیر خاطره ← مضاف‌الیه

دلپذیر ← صفت: «دلپذیر» چون وابسته به خاطره است بنابراین «صفت مضاف‌الیه» می‌شود.

ممیز ← چمن: «چمن» بین عدد و موصوف (اسم) آمده، پس «ممیز» است.

۱۰۲- در هر یک از موارد زیر، نوع وابسته و وابسته مشخص شده را از کمانک انتخاب کنید. (فتی - دی ۱۴۰۱)

الف) بر بالای آن، با خط بسیار روشن، جمله‌ای نوشته بودند. (قید صفت / صفت صفت)

ب) بر دیواره آن، منظره جنگ واترلو را به صورت نقاشی مجسم کرده‌اند. (مضاف‌الیه مضاف‌الیه / صفت مضاف‌الیه)

شرح و بررسی: الف) قید صفت روشن ← صفت برای خط بسیار ← قید برای «روشن»، بنابراین وابسته وابسته (قید صفت)

ب) مضاف‌الیه مضاف‌الیه: وقتی سه کلمه اسم با کسره به هم وصل شوند، کلمه سوم ← مضاف‌الیه مضاف‌الیه

۱۰۳- در هر یک از موارد زیر، نوع وابسته و وابسته را تعیین کنید. (خرداد - ۱۴۰۰)

الف) متوجه شدم که قدرت قلم نویسنده تا چه حد بوده است. (ب) این جا می‌توان چند حلقه چاه عمیق زد.

شرح و بررسی: الف) مضاف‌الیه مضاف‌الیه: نویسنده، «صفت جانشین اسم» وابسته به مضاف‌الیه شده پس مضاف‌الیه مضاف‌الیه است.

ب) حلقه ← ممیز: «حلقه» وابسته «چند» است و چون «چند» وابسته چاه است پس «حلقه» وابسته وابسته (ممیز) است.

۱۰۴- در بیت زیر، «وابسته وابسته» را مشخص کنید و نمودار پیکانی آن را رسم نمایید. (شهریور - ۱۴۰۳)

«هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش»

شرح و بررسی: خویش: برای تشخیص وابسته وابسته، ابتدا به سراغ گروه‌هایی باید برویم که از سه کلمه یا بیشتر تشکیل شده باشند.

در این بیت گروه اسمی «روزگار وصل خویش» از سه کلمه اسم تشکیل شده که با کسره اضافه به دنبال هم آمده‌اند. روزگار وصل خویش

کلمه اول ← هسته کلمه دوم ← وابسته (مضاف‌الیه) کلمه سوم ← وابسته وابسته (مضاف‌الیه مضاف‌الیه)

۱۰۵- در بیت زیر، «وابسته وابسته» را مشخص کنید و نمودار پیکانی گروه اسمی آن را رسم نمایید. (خرداد - ۱۴۰۴)

«سینه خواهم شرحه شرحه از فراق تا بگویم شرح درد اشتیاق»

شرح و بررسی: اشتیاق: در گروه اسمی «شرح درد اشتیاق»

سه اسم به دنبال هم آمده‌اند، اسم سوم «وابسته وابسته» است.

۱۰۶- در شعر زیر، «وابسته وابسته» را بیابید و نمودار پیکانی گروه اسمی آن را رسم کنید. (خارج - ۱۴۰۴ / خرداد ۱۴۰۱)

«داشتم می‌گفتم آن شب نیز / سورت سرمای دی بیدادها می‌کرد.»

شرح و بررسی: دی: در گروه «سورت سرمای دی»

سورت سرمای دی

سومین کلمه یعنی «دی» ← وابسته وابسته (مضاف‌الیه مضاف‌الیه) است

۱۰۷- مضاف‌الیه مضاف‌الیه را در شعر زیر بیابید و نمودار پیکانی گروه اسمی آن را رسم کنید. (خرداد - ۱۴۰۳)

«این، گلیم تیره‌بختی‌هاست / روکش تابوت تختی‌هاست ... اندکی استاد و خامش ماند.»

شرح و بررسی: تختی‌ها: سومین اسم در «روکش تابوت تختی‌ها» ← مضاف‌الیه مضاف‌الیه

روکش تابوت تختی‌ها

۱۰۸- نوع «وابسته وابسته» را در عبارت «این نخستین بار شاید بود / کان کلید گنج مروارید او گم شد»، بنویسید. (خارج - ۱۴۰۰)

شرح و بررسی: مضاف‌الیه مضاف‌الیه: کلید گنج مروارید او سومین و چهارمین اسم ← مضاف‌الیه مضاف‌الیه

۱۰۹- در عبارت «ستاره ضعیفی در شبستان تیره و تار درونم درخشیدن گرفت» نوع وابسته وابسته را بنویسید. (خارج - ۱۴۰۴)

شرح و بررسی: مضاف‌الیه مضاف‌الیه: شبستان تیره و تار درونم تیره و تار ← صفت ضمیر «م» ← مضاف‌الیه مضاف‌الیه

(خرداد-۱۴۰۱)

۱۲۵- در سروده زیر، نوع «واو» مشخص شده را تعیین کنید.

«داشتم می‌گفتم، آن شب نیز/ سورت سرمای دی بیدادها می‌کرد/ و چه سرمایی، چه سرمایی!

شرح و بررسی: حرف ربط (بعد از فعل قرار گرفته جمله اول را به جمله دوم ربط داده است).

(خارج کشور-۱۴۰۴)

۱۲۶- در متن زیر، کدام «و» مشخص شده از نوع عطف است؟ شماره آن را بنویسید.

«چه جای آن است که من دست شاهان بگذارم و در بیابان‌های بی آب و علف در جست و جوی سیمرغ سرگردان شوم.»

شرح و بررسی: مورد دوم ← (بین دو کلمه هم‌نقش آمده است). **توجه:** مورد سوم میان‌وند است، چون بین اجزای یک واژه آمده.

(خرداد-۹۹)

۱۲۷- «واو» ربط (پیوند) در کدام مصراع این بیت به کار رفته است؟

«صد تیغ جفا بر سر و تن دید یکی چوب تا شد تهی از خویش و نی اش نام نهادند»

شرح و بررسی: مصراع دوم ← میان دو جمله آمده است. مرتب شده مصراع: تا از خویش تهی شد و آن را نی نام نهادند.

(خرداد-۱۴۰۴)

۱۲۸- در عبارت زیر نوع «و» مشخص شده را بنویسید.

«همه چشم‌ها به او بود که حوزه حکمت را او گرم و چراغ علم و فلسفه و کلام را او که جانشین شایسته وی بود. روشن نگاه دارد.»

«حوزه حکمت را او گرم [نگاه دارد] و چراغ علم و فلسفه و کلام را او روشن نگاه دارد.»

شرح و بررسی: حرف ربط است و دو جمله را به هم ربط داده است. در جمله اول، فعل «نگاه دارد» به قرینه لفظی حذف شده است.

(شهریور-۱۴۰۲)

۱۲۹- در کدام بیت، هر دو نوع «و» (عطف و ربط) به کار رفته است؟ (با اندکی تغییر)

الف) چون رود امیدوارم بی‌تابم و بی‌قرارم من می‌روم سوی دریا، جای قرار من و تو

ب) دل گرمی و دم‌سردی ما بود که گاهی مرداد مه و گاه دی‌اش نام نهادند

شرح و بررسی: گزینه «الف» مصراع اول الف ← حرف ربط (بعد از فعل قرار گرفته و دو جمله را به هم ربط داده است).

مصراع دوم الف ← حرف عطف (میان دو کلمه مضاف‌الیه آمده است).

۹- نقش‌های تبعی

این نقش‌ها همراه گروه اسمی دیگری به کار می‌روند و تابع گروه اسمی قبل از خود هستند.

۱- معطوف: هرگاه دو واژه هم‌نقش با «واو» عطف به یک‌دیگر متصل شوند، واژه بعد از «واو»، را معطوف می‌نامند.

۲- بدل: هرگاه یک «اسم» یا «گروه اسمی» پشت سر یک‌دیگر، بی کسره اضافه بیاید و یک چیز یا یک شخص را نشان دهد، به طوری که بتوان دومی را جانشین گروه اسمی قبل از خود قرار داد، کلمه دومی، نقش تبعی بدل، نام دارد. بدل‌ها معمولاً نام، لقب، شهرت، شغل و موقعیت اجتماعی یا تعبیری دیگر از اسم پیش از خود هستند. بدل قابل حذف است و حذف آن خللی در ساخت جمله ایجاد نمی‌کند.

۳- تکرار: تکرار، آوردن مجدد بخشی از جمله به منظور تأکید است؛ آنچه در جمله تکرار می‌شود، بخشی از همان جمله، یعنی نهاد یا مفعول یا ... است و نقش نحوی کلمه تکراری، تابع نقش کلمه اول است.

نمونه‌های نهایی

(دی-۱۴۰۱)

۱۳۰- در مصراع دوم بیت زیر، کاربرد کدام نقش تبعی مشهود است؟

«غرق غباریم و غربت با من بیا سمت باران صد جویبارست اینجا، در انتظار من و تو»

شرح و بررسی: معطوف «تو» با «واو» عطف به کلمه قبل معطوف شده است. (من ← مضاف‌الیه تو ← معطوف به مضاف‌الیه)

شرح و بررسی: بدل

بازگردانی بیت: بعد از آن، مرغان دیگر، مشتی بی خبر، سربه سر عذرها گفتند.

«مشتی بی خبر» بعد از «مرغان دیگر» قرار گرفته و مرغان را معرفی می‌کند. بنابراین نقش تبعی بدل دارد.

۱۴۲- با توجه به بیت زیر، درستی یا نادرستی گزاره داده شده را تعیین کنید. (خرداد- ۱۴۰۱)

«صد هزاران سایه جاوید، تو گم شده بینی ز یک خورشید، تو خویش را دیدند سیمرغ تمام بود، خود، سیمرغ، سی مرغ تمام»

* واژه «تو»، نقش تبعی تکرار و واژه «خود»، نقش تبعی بدل دارد. ☐ درست ☐ نادرست

شرح و بررسی: درست بازگردانی بیت اول: تو، صدهزاران سایه جاوید را از یک خورشید، گم شده بینی. تو (تکرار نقش نهاد)

بازگردانی مصراع دوم بیت دوم: سیمرغ، خود، سی مرغ تمام بود.

در بازگردانی، ضمیر «خود» بعد از «سیمرغ» می‌آید و به آن تأکید می‌کند. پس نقش تبعی بدل دارد.

۱۴۳- در عبارت زیر، واژگان دارای نقش تبعی «معطوف» به ترتیب از چه نقشی تبعیت می‌کنند؟ (خارج - ۱۴۰۰)

«می‌خواهم امروز نشان بدهی که چند مرده حلاجی و از زیر سنگ هم شده یک عدد غاز خوب و تازه به هر قیمتی که شده،

برای ما پیدا کنی. مصطفی به عادت معهود ابتدا مبلغی سرخ و سیاه شد و بالاخره صدایش از حلقوم بیرون آمد.»

شرح و بررسی: صفت - مسند

«تازه» با حرف «واو» به کلمه «خوب» معطوف شده است. چون «خوب» نقش صفتی دارد، پس «تازه» هم از نقش «صفت» تبعیت می‌کند.

«سیاه» با حرف «واو» به کلمه «سرخ» معطوف شده است. چون «سرخ» نقش مسندی دارد، پس «سیاه» هم از نقش «مسند» تبعیت می‌کند.

۱۰- انواع جمله: الف) جمله ساده: جمله‌ای که یک فعل دارد.

ب) جمله مرکب: جمله‌ای که بیش از یک فعل دارد و حداقل یک جمله با پیوند وابسته ساز به دیگری مرتبط می‌شود.

هر جمله مرکب معمولاً از یک جمله پایه (هسته) و یک یا چند جمله پیرو (وابسته) تشکیل می‌شود.

جمله پایه (هسته): بخشی از جمله مرکب است که پیوند وابسته‌ساز ندارد.

جمله پیرو (وابسته): بخشی از جمله مرکب است که پیوند وابسته‌ساز دارد.

معیار تشخیص جمله پایه از جمله پیرو: بهترین و ساده‌ترین راه، این است که «جمله پیرو با پیوند وابسته‌ساز» می‌آید.

پیوندهای وابسته‌ساز: حروف ربطی هستند که جمله یا جمله‌های پیرو (وابسته) را به جمله پایه (هسته) مرتبط می‌کنند.

پیوندهای وابسته‌ساز عبارت‌اند از: که، تا، چون، چو، اگر، گرچه، زیرا، با اینکه، برای اینکه، وقتی که، همین که، و ...

پیوندهای هم‌پایه‌ساز عبارت‌اند از: «اما، ولی، و، یا، لیکن»

توجه: پیوند هم‌پایه‌ساز بین دو جمله ساده می‌آید و گاهی نیز میان جمله‌های پایه یا پیرو قرار می‌گیرد

جمله‌های هم‌پایه: جمله‌هایی هستند که با پیوندهای هم‌پایه‌ساز به هم مربوط می‌شوند و هیچ یک، جزیی از جمله دیگر نیست.

نکته ۱: گاهی «که» در ساختمان جمله‌های مرکب، محذوف است.

نکته ۲: جمله پیرو می‌تواند پیش از جمله پایه یا پس از آن بیاید.

نمونه‌های نهایی

۱۴۴- در عبارت زیر، یک حرف پیوند هم‌پایه‌ساز بیابید. (خرداد- ۹۸)

«بسیاری در دومین منزل به زاری زار، جان سپردند اما آنان که همت یارشان بود، پیش‌تر می‌رفتند.»

شرح و بررسی: اما ← پیوند هم‌پایه‌ساز؛ «اما، میان دو جمله آمده و آنها را هم‌پایه ساخته است.»

۱۸۵- در عبارت زیر، زمان فعل‌های مشخص شده را بنویسید.

«ور بپرسی راست، گویم راست / «قصه بی‌شک راست می‌گوید. / می‌توانست او، اگر می‌خواست؛ / لیک»

شرح و بررسی: گویم ← مضارع اخباری؛ طرز تشخیص: فعل در زمان حال (مضارع) انجام می‌گیرد. برای تشخیص اخباری یا التزامی بودن آن به معنی جمله توجه می‌کنیم؛ چون در معنی به جزء «می» نیاز است پس مضارع اخباری می‌شود.

۱۸۶- زمان فعل جمله «پرده ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد.» با فعل مشخص شده در کدام عبارت یکسان است؟

الف) چون برسیدم بوی گلم چنان مست کرد... ب) هر نفسی که فرو می‌رود، مُمدّ حیات است. (خارج - ۱۴۰۴)

شرح و بررسی: گزینه «ب»؛ ندرد (نمی‌درد) ← مضارع اخباری؛ فرو می‌رود ← مضارع اخباری

توجه: پیشوند «می» بر سر فعل «ندرد» نیامده است. به معنی جمله توجه می‌کنیم چون در معنی به جزء «می» نیاز است بنابراین نوع فعل مضارع اخباری است و زمان آن با «فرو می‌رود»، یکسان است.

۱۸۷- زمان فعل مشخص شده در بیت «گر کسی وصف او زمن پرسد / بی‌دل از بی‌نشان چه گوید باز؟» با فعل کدام عبارت متفاوت است؟

(خرداد - ۱۴۰۴)

الف) بار دیگرش به تضرّع و زاری بخواند. ب) خانه‌ای کاو شود از دست اجانب آباد

شرح و بررسی: گزینه «الف»؛ زمان فعل گزینه الف با فعل مشخص شده در سؤال متفاوت است. فعل سؤال ← مضارع التزامی فعل گزینه «الف» ← مضارع اخباری؛ چون جمله مصرع اول سؤال با حرف اگر شروع شده پس یک جمله شرطی است و زمان فعل مضارع التزامی است ضمن اینکه فعل به زمان حال اشاره دارد و به هنگام معنا نیز به پیشوند «ب» نیاز است (بپرسد). در گزینه الف به هنگام معنا به پیشوند «می» که نشانه مضارع اخباری است نیاز است هرچند که در ظاهر فعل، پیشوند «ب»، یعنی نشانه التزامی بر سر فعل آمده است.

در گزینه «ب»، به هنگام معنا فعل با پیشوند «ب» معنا می‌شود پس نوع فعل مضارع التزامی است و با فعل سؤال یکسان است.

۱۸۸- زمان و نوع فعل «نخستین جمله»، در همه عبارات زیر، به جز عبارت یکسان است. (خرداد - ۱۴۰۲)

الف) داشتم می‌گفتم، آن شب نیز / سورتِ سرمای دی بیدادها می‌کرد

ب) در باب آن مسئله معهود، خاطرم داشت کم کم به کلی آسوده می‌شد.

ج) با تمام نیرویی که داشت، می‌دوید. هر از گاهی صدای تیر یا انفجاری او را به خود می‌آورد.

د) کار داشت به دلخواه انجام می‌یافت که ناگهان از دهنم در رفت که آقایان، حیف نیست از چنین غازی گذشت.

شرح و بررسی: گزینه «ج»؛ در گزینه «ج»، اولین فعل یعنی «داشت» ماضی ساده است اما در سایر گزینه‌ها نوع اولین فعل همگی

ماضی مستمر است. الف) داشتم می‌گفتم ب) داشت آسوده می‌شد د) داشت انجام می‌یافت

۱۳- کاربرد «ان»

در زبان فارسی، «ان» یکی از نشانه‌های جمع است؛ مانند کاربرد «ان» در کلمه «یاران».

گاهی «ان» نشانه جمع نیست بلکه نشانه‌ای است که به شکل‌های زیر کاربرد دارد.

الف) نشانه زمان: بهاران (هنگام بهار)، بامدادان، شامگاهان، سحرگاهان و ...

ب) نشانه مکان: گیلان (محل استقرار مردم گیل)، دیلمان، باختران

ج) نشانه شباهت: کوهان (مانند کوه)، ماهان (مانند ماه)

د) نشانه صفت فاعلی: درخشان، خواهان، گریزان، خندان، خرامان، پروازکنان

ه) نشانه نسبت: بابکان (منسوب به بابک)، کاویان (منسوب به کاوه)، جانان (منسوب به جان)

(دی - ۱۴۰۳)

۲۰۰- مفهوم نشانه «ان» در واژه «خواهان»، با کدام گزینه یکسان است؟

- (الف) این مدعیان در طلبش بی‌خبران‌اند
(ب) چشمه‌آبی سرد که در تموز سوزان کویر سرازیر می‌شود.
(ج) و در بهاران عشق من! / خنده‌ات را می‌خواهم

شرح و بررسی: گزینه «ب»؛ خواهان و سوزان ← صفت فاعلی

۲۰۱- مفهوم نشانه «ان»، در عبارت «همگنان را خون گرمی بود»، با کدام گزینه یکسان است؟ (شهریور - ۱۴۰۳)

- (الف) گفت مستی زان سبب افتان و خیزان می‌روی
(ب) سرانجام گفت ایمن از هر دوان
گفت: جرم راه رفتن نیست ره هموار نیست
نگردد مرا دل، نه روشن روان

شرح و بررسی: گزینه «ب»؛ «ان»، در همگنان و دوان ← نشانه جمع

۱۴- قید، بخشی از جمله است که جمله یا جزئی از آن را مقید می‌کند یا توضیحی نظیر مفهوم حالت، زمان، مکان، تردید، یقین، تکرار و ... را به جمله می‌افزاید.

ویژگی‌های قید:

- ۱- از ارکان اصلی جمله نیست.
۲- جای ثابتی در جمله ندارد.
۳- در جمله قابل حذف است.
۴- هر جمله می‌تواند قیدهایی گوناگون داشته باشد.

نمونه‌های نهایی

۲۰۲- در عبارت «پس چون نیک اندیشه کنی، همه طالب حُسن‌اند»، نقش واژه «نیک» را مشخص کنید. (دی - ۱۴۰۳)

شرح و بررسی: قید؛ راه تشخیص: قید، قابل حذف است و با حذف آن، خللی در مفهوم جمله ایجاد نمی‌شود. ← پس چون اندیشه کنی

۲۰۳- در شعر زیر، نقش دستوری واژه «پروازکنان»، چیست؟ (خارج - ۹۸)

«اما خنده‌ات که رها می‌شود/ و پروازکنان در آسمان مرا می‌جوید/ تمامی درهای زندگی را/ به رویم می‌گشاید.»

شرح و بررسی: قید؛ (با حذف آن، خللی در مفهوم جمله ایجاد نمی‌شود).

۲۰۴- در سروده زیر، نقش دستوری واژه «خوشبختانه»، را بنویسید. (خرداد - ۱۴۰۱)

«لیک، خوشبختانه آخر، سرپناهی یافتم جایی/ قهوه‌خانه گرم و روشن بود، هم‌چون شرم .../»

شرح و بررسی: قید؛ (با حذف آن، خللی در مفهوم جمله ایجاد نمی‌شود. ← لیک، سرپناهی یافتم).

۲۰۵- در بیت زیر، نقش دستوری «آن‌جا» را بنویسید (خارج - ۱۴۰۲)

«گفت: «نزدیک است والی را سرای، آن‌جا شویم» گفت: «والی از کجا در خانه خمار نیست»

شرح و بررسی: قید؛ (با حذف آن، خللی در مفهوم جمله ایجاد نمی‌شود).

۲۰۶- با توجه به بیت زیر، درستی یا نادرستی گزاره داده شده را تعیین کنید. (خرداد - ۱۴۰۱)

«خویش را دیدند سیمرغ تمام بود خود سیمرغ، سی مرغ تمام»

* نقش دستوری واژه «تمام» در هر دو مصراع، «قید» است. ☐ درست ☐ نادرست

شرح و بررسی: نادرست؛ «تمام» به معنای «کامل»، صفت است که با کسره به کلمه قبل اضافه شده و قابل حذف نیست.

۱۵- انواع حرف «را»: در متون گذشته حرف «را» کاربرد گوناگونی داشته است از آن جمله:

(۱) نشانه مفعول:

(۲) نشانه فک اضافه: در این کاربرد، حرف «را» بین مضاف و مضاف‌الیه می‌آید و معمولاً جای آن دو را عوض می‌کند.

(۳) حرف اضافه: حرف «را» گاهی در متون قدیم به معنای «به، برای، از، در، ...» می‌آید و کلمه همراه آن، متمم است.

۲۰۷- در عبارت «دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین پیرورد.» (خارج - ۱۴۰۱)

الف) «را» در این عبارت به چه معنا است؟
 ب) نقش دستوری واژه «دایه» چیست؟
 شرح و بررسی: الف) «به» ب) متمم
 «را» ← حرف اضافه (دایه را ← به دایه) دایه ← متمم

۲۰۸- کارکرد «را» در بیت زیر چیست؟ (شهریور - ۹۹)

«سیاوش چنین گفت کای شهریار که دوزخ مرا زین سخن گشت خوار»
 شرح و بررسی: حرف اضافه، در معنای «برای»
 دوزخ مرا ← دوزخ برای من

۲۰۹- در بیت زیر، کارکرد «را»، چیست؟ (دی - ۹۸)

«گفت: «نزدیک است والی را سرای، آن جا شویم گفت: «والی از کجا در خانه خمار نیست؟»
 شرح و بررسی: فک اضافه: والی را سرای ← سرای والی توجه: رای فک اضافه، بین مضاف و مضاف‌الیه می‌آید و معمولاً جای آن دو را عوض می‌کند. یعنی ابتدا مضاف‌الیه می‌آید و به دنبال «را»، کلمه مضاف می‌آید.

۲۱۰- نوع «را» در کدام گزینه، نشانه مفعول است؟ (خارج - ۱۴۰۱)

الف) گفت: می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو، صبح آی، قاضی نیمه شب بیدار نیست
 ب) ای مرغ سحر! عشق ز پروانه بیاموز کان سوخته را جان شد و آواز نیامد
 شرح و بررسی: گزینه «الف»: در گزینه «ب»، حرف «را» نشانه فک اضافه است. آن سوخته را جان ← جان آن سوخته

۲۱۱- نقش دستوری واژه مشخص شده را در مصراع «گفت: تا داروغه را گوییم در مسجد بخواب» بنویسید. (شهریور - ۱۴۰۳)

داروغه را ← به داروغه
 شرح و بررسی: متمم؛

۱۶- ضمیر: واژه‌ای است که به جای اسم می‌نشیند و از تکرار آنها جلوگیری می‌کند.

مرجع ضمیر: یک گروه اسمی که ضمیر به جای آن می‌نشیند، مرجع نام دارد.

۱) ضمیر شخصی: جانشین اسم یا گروه اسمی می‌شود و شش شخص دارد: من، تو، او، ما، شما، ایشان

ضمیر شخصی دو گونه است:

۱- ضمیر شخصی گسسته (جدا) ۲- ضمیر شخصی پیوسته (متصل)

ضمیرهای شخصی گسسته: به واژه‌ای دیگر نمی‌پیوندند: من، تو، او، ما، شما، ایشان

ضمیرهای شخصی پیوسته: به واژه‌های دیگر می‌پیوندند: -م، -ت، -ش، -مان، -تان، -شان

۲) ضمیر مشترک: ضمیر مشترک آن است که برای هر شش شخص با لفظ مشترک به کار می‌رود: خود، خویش، خویشان

۳) ضمیر اشاره: واژه‌های «این» و «آن» اگر در جمله با اسم همراه شوند، «صفت اشاره» هستند و اگر تنها باشند، «ضمیر اشاره»

۴) ضمیر پرسشی: تمام واژه‌هایی که جانشین اسم می‌شوند و برای پرسش به کار می‌روند، ضمیر پرسشی هستند.

مهم‌ترین ضمیرهای پرسشی: چه، کدام، چند، که، کجا، کی

تفاوت ضمیر پرسشی و صفت پرسشی: واژه‌های «چه، کدام، چند» هرگاه در جمله با اسم همراه باشند صفت پرسشی هستند و اگر در جمله تنها بیایند، ضمیر پرسشی نام دارند.

سؤالات نهایی املا، فارسی ۳

* **واژه‌های هم‌آوا:** واژه‌هایی هستند که از نظر تلفظ یکسان هستند، اما از نظر شکل نوشتاری و معنایی متفاوت.

نمونه‌های نهایی (توجه مهم: پاسخ‌های تشریحی سؤالات ۲۳۰ الی آخر در صفحات ۲۲۰ تا ۲۲۳ آمده است.)

۲۳۰- واژه «هم‌آوا» را در عبارت زیر بیابید و مترادف آن را بنویسید. (دی - ۱۴۰۲)

«منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است.»

۲۳۱- در بیت «بفکن ز پی این اساس تزویر / بگسل ز هم این نژاد و پیوند»، یک واژه هم‌آوا بیابید. (خارج - ۱۴۰۲)

۲۳۲- در بیت زیر، واژه ای را که در زبان فارسی «هم‌آوا» دارد، مشخص کنید. (با تغییر) (شهریور - ۱۴۰۱)

«سیاوش چنین گفت کای شهریار که دوزخ مرا زین سخن گشت خوار»

۲۳۳- در کدام گزینه، واژه «هم‌آوا» دیده می‌شود؟ مشخص کنید. (خارج - ۱۴۰۰)

الف) نهادند بر دشت، هیزم دو کوه / جهانی نظاره شده هم گروه

ب) شیرمرد عرصه ناوردهای هول / پور زال زر، جهان‌پهلوی

۲۳۴- در هریک از متن‌های زیر، واژه‌ای بیابید که دارای «هم‌آوا» باشد. (خرداد - ۱۴۰۱)

الف) کشته هر سو بر کف و دیواره‌هایش نیزه و خنجر / چاه غدر ناجوان مردان / چاه پستان، چاه بی‌دردان

ب) در آن اثنا صدای رنگ تلفن از سرسرای عمارت بلند شد.

ج) هر کسی از ظنّ خود شد یار من / از درون من نجست اسرار من

۲۳۵- کدام گزینه واژه‌های هم‌آوا، در زبان فارسی ندارد؟ (خرداد - ۱۴۰۳)

الف) آن عماد تکیه و امید ایران‌شهر / شیرمرد عرصه ناوردهای هول، ... / در بُن این چاه آبش زهر شمشیر و سنان، گم بود

ب) گویی جامه‌ای بود که درزی ازل به قامت زیبای جناب ایشان دوخته بود.

ج) بیامد دو صد مرد آتش‌فروز / دمیدند گفتی شب آمد به روز

* **املای واژه‌های هم‌آوا و دشوار:** به منظور تشخیص درست املای واژه‌ها و درک دقیق معنا، سؤالات امتحانی

معمولاً به پنج شکل ارائه می‌شود:

نمونه‌های نهایی

شکل اول: آمدن دو شکل «هم‌آوای» یک واژه در داخل پُرانتز و انتخاب یکی از آن دو، بر اساس معنی جمله

۲۳۶- املای درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. «گفت: (از بهر / از بحر) غرامت جامه ات بیرون کنم» (خرداد - ۱۴۰۰)

۲۳۷- املای درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خرداد - ۹۹)

الف) واصفان حلیه جمالش به تحیر (منصوب / منسوب) / ب) چه باک از موج (بهر / بحر) آن را که باشد نوح کشتیبان

۲۳۸- در هر یک از موارد زیر، املای درست را از داخل کمانک برگزینید. (دی - ۱۴۰۱)

الف) چه نیکو گفت با جمشید دستور / که با نادان نه شیون باد و نه (صور / سور)

ب) تو حکیمی، تو عظیمی، تو کریمی، تو رحیمی / تو نماینده فضلی، تو سزاوار (ثنایی / سنایی)

ج) چه خوش گفته‌اند که (امپراتوری‌ها / امپراطوری‌ها)ی بزرگ هم مانند آدم‌های ثروتمند از سوء هاضمه می‌میرند

شکل دوم: آمدن دو شکل «صحیح و نادرست» یک واژه در داخل پراکنش و انتخاب شکل املائی درست

- ۲۵۲- املائی درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خارج - ۱۴۰۰)
 الف) گفت: از بهر (غرامت / قرامت) جامه‌ات بیرون کنم. (ب) (غصه / قصه) های عشق مجنون می‌کند
- ۲۵۳- املائی درست هر واژه را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خرداد - ۹۹)
 الف) جزیره‌های کوچک مثل وصله‌های رنگارنگ بر (تیلسان / طیلسان) آب مدیترانه دوخته شده است.
 ب) پیرمرد از داخل (کاذبه - کازیة) روی میز یک پاکت کهنه برداشت
- ۲۵۴- املائی درست را در جمله‌های زیر، انتخاب کنید. (خرداد - ۱۴۰۳)
 الف) مهمان‌ها سخت در (محضور / محظور) گیر کرده و تکلیف خود را نمی‌دانند.
 ب) از آن همه زیبایی‌ها و لذت‌ها و (نشئه / نشعه) های سرشار از شعر و خیال محروم می‌شدم.
- ۲۵۵- املائی درست واژه داخل کمانک را انتخاب کنید. (خارج - ۱۴۰۱)
 الف) بگویند طیب (قدغن / قدغن) کرده است. (ب) در بُن این چاه آبش زهرِ شمشیر و (سنان / صنان) گم بود
 پ) نمی‌پذیرفتید، بهانه می‌آوردید و (نفره / طفره) می‌رفتید.
- ۲۵۶- املائی درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خرداد - ۱۴۰۱)
 الف) اَلّا و لَه که امروز باید (ناهار / نهار) را با ما صرف کنی.
 ب) شاهان، باز شکاری را روی (شصت / شست) می‌نشانند و با خویشتن به شکار می‌برند.
- ۲۵۷- در عبارت زیر، املائی درست واژه را از داخل کمانک انتخاب کنید. (شهریور - ۹۸)
 الف) صدایی که می‌آمد (هزین‌ترین / حزین‌ترین) و عاشقانه‌ترین صدایی بود که می‌آمد.
 ب) می‌دانید که من بیش از همه (مُسر / مُصر) بودم در شنیدن حرف‌های شما.
- ۲۵۸- شکل درست واژه‌ها را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خارج - ۱۴۰۲)
 الف) سیاوش که (آزرم - آذرَم)، حیا و پاکدامنی آموخته است، تن به گناه نمی‌سپارد.
 ب) انگار از دست آن (زَله - ذَله) شده بود.
- ۲۵۹- در عبارت زیر، املائی درست واژه را از داخل کمانک انتخاب کنید. (شهریور - ۹۸)
 الف) خوان هفتم را / آن (حریوة / هریوة) خوب و پاک آیین روایت کرد
- ۲۶۰- در هر یک از موارد زیر، املائی درست را از داخل کمانک برگزینید. (فنی - دی ۱۴۰۱)
 الف) یک دم غریق (بهر / بحر) خدا شو گمان مبر کز آب هفت بحر به یک موی تر شوی»
 ب) باری به مجلس او در، کتاب شاهنامه هم خواندند در (زوال / ذوال) مملکت ضحاک و عهد فریدون.
- ۲۶۱- املائی درست واژه را از داخل کمانک انتخاب کنید. (دی - ۱۴۰۳)
 الف) بچه‌ها هم که انگار از دستش (ذَله - زَله) شده بودند، تکبیر گفتند.
 ب) وقتی قومی به اسارت دشمن درآمد و (مغلوب - مقلوب) و مقهور بیگانه گردد...
 ج) ارمیا و مصطفی دوباره (مبحوت - مبهوت) به سهراب نگاه می‌کردند

شکل سوم: کاربرد نادرست «هم‌آوای» یک واژه در جمله و تشخیص یا اصلاح آن با شکل درست

- ۲۶۲- در کدام گزینه غلط املائی وجود دارد؟ (شهریور - ۱۴۰۱)
 الف) مرد نقال از صدایش ضجه می‌بارید (ب) گفتم: «دِ بگیر که این ناز شصت باشد.»

۲۷۳- در متن زیر املای واژه‌های نادرست به کار رفته است. درست آن را بنویسید. (خرداد- ۱۴۰۴)

«بی آنکه بدانید تعقیبتان کردم چون شما معلّم بودید و از آموختن هیچ چیز به شاگردانتان دریغ نداشتید. تنها و تنها برای تعلیم گرفتن، شبه شما را در میان تاریکی تعقیب می کردم.»

۲۷۴- در متن زیر، واژه‌های نادرست به کار رفته است، درست آن را بنویسید. (خارج کشور- ۱۴۰۴)

«نگذارید هیچ تمایل و خاسته‌ای بر شما مسلّط شود. اگر چنین باشد دشمن هم نمی تواند بر شما مسلّط شود، حالا بروید.»

۲۷۵- در متن زیر واژه‌ای را که املای آن غلط است بیابید و شکل درست آن را بنویسید. (دی- ۱۴۰۱)

«همه حضار یک‌صدا تصدیق کردند. در این اثنا صدای زنگ تلفن از سرسرای امارت بلند شد.»

۲۷۶- در هریک از گزینه‌های زیر، یک نادرستی املایی وجود دارد، شکل درست آن‌ها را بنویسید. (خارج - ۹۹)

الف) نتوان شبح تو گفتن که تو در وهم نیایی
ب) هر یکی بی‌نا شود بر قدر خویش باز یابد در حقیقت سدر خویش

۲۷۷- در بیت‌های زیر، «غلط‌های املایی» را مشخص کنید و شکل صحیح آن‌ها را بنویسید. (شهریور- ۱۴۰۲)

الف) صریر ملک، عطا داد کردگار تو را به جای خویش دهد هر چه کردگار دهد
ب) چنان آمد اسپ و قبای سوار که گفتی ثمن داشت اندر کنار

شکل چهارم: کاربرد یک یا چند غلط املایی در جمله و تشخیص یا اصلاح آن به شکل درست

۲۷۸- در همه گزینه‌ها به جز گزینه نادرستی املایی دیده می‌شود. (خرداد- ۹۹)

الف) بچه‌ها هم انگار از دست آن، ذلّه شده بودند و تکبیر می گفتند..
ب) عمق گودال آن قدر نبود که بتواند جسّه آدمی را در خود بگیرد.
ج) به سمت خاکریز می رفتند و آخرین رمغ‌هایشان را در آخرین فشنگ‌هایشان می ریختند.

۲۷۹- در همه گزینه‌ها به جز گزینه نادرستی املایی دیده می‌شود. (شهریور- ۹۹)

الف) آخرین رمغ‌هایشان را در آخرین فشنگ‌هایشان می ریختند.
ب) آن شب نیز صورت سرمای دی، بیدادها می کرد.
ج) اما سیاوش که آذر و حیا و پاکدامنی آموخته است، تن به گناه نمی سپارد.
د) شیرمرد عرصه ناوردهای هول / طعمه دام و دهان خوان هشتم بود

۲۸۰- در کدام گزینه غلط املایی دیده می‌شود؟ (خرداد- ۱۴۰۱)

۱) نهالی چند در هنگام ورود خویش در باغ غرس کرده بود.
۲) کتاب را بر روی زانو گشوده بود و از پس عینک ستر خویش در آن می نگریست.
۳) چنان می نمود که در چهار گوشه اتاق، درفش ملی ما را به احتزار درآورده باشند.
۴) قومی به اسارت دشمن درآید و مغلوب و مقهور گردد

۲۸۱- در کدام گزینه، نادرستی املایی به کار رفته است؟ (شهریور - ۱۴۰۳)

الف) و از کُربت جورش راه غربت گرفتند. ب) صدای غرّش تانک نزدیک تر می شد.
ج) آن شب خود را بر روی بام خانه گذاشته بودم و به نظاره آسمان رفته بودم.
د) در این اندیشه‌ها مستغرق بودم که دیدم مرا به نام خواندند

آرایه‌های ادبی

۱- تشبیه

ادعای همانندی و اشتراک چیزی است با چیز دیگر در یک یا چند صفت.

ارکان تشبیه:

- ۱- مشبّه: اسمی که مانند می‌شود.
 - ۲- مشبّه‌به: اسمی که چیزی به آن مانند می‌شود.
 - ۳- وجه شبه: صفت مشترک بین دو اسم
 - ۴- ادات تشبیه: واژه‌هایی که شباهت را به وسیله آنها نشان می‌دهند.
- این ادات، اغلب عبارتند از: چون، چو، مانند، مثال، به سان، به رنگ، به کردار، ...
- توجه:** به تشبیهی که به صورت مضاف و مضاف‌الیه به کار رود، **اضافه تشبیهی** می‌گویند.

نمونه‌های نهایی

- ۳۲۰- در نوشته زیر، کدام یک از ترکیب‌های مشخص شده، آرایه تشبیه ندارد؟ (فنی- دی ۱۴۰۱)

«فرآش باد صبا را گفته تا فرش زمردین بگسترده و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بپرورد.»

- ۳۲۱- کدام یک از واژگان مشخص شده در عبارت زیر، «مشبه‌به» است؟ (شهریور- ۱۴۰۱)

«فرآش باد صبا را گفته تا فرش زمردین بگسترده و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بپرورد.»

- ۳۲۲- یک مورد تشبیه (اضافه تشبیهی) در متن بیابید. (دی- ۱۴۰۰)

«فرآش باد صبا را گفته تا فرش زمردین بگسترده و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بپرورد.»

- ۳۲۳- در تشبیه بیت زیر، کدام واژه «مشبه» است؟ (خرداد- ۱۴۰۲)

«برکن ز بن این بنا که باید از ریشه بنای ظلم برکنند»

- ۳۲۴- در بیت زیر، آرایه درست را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید. (خرداد- ۹۹)

«آتش عشق است کاندن نی فتاد جوشش عشق است کاندن می فتاد» (تشبیه/ جناس همسان)

- ۳۲۵- در مصراع اول بیت زیر، مشبه و مشبه‌به را مشخص کنید. (خارج- ۱۴۰۱)

«صد تیغ جفا بر سر و تن دید یکی چوب تا شد تهی از خویش و نی اش نام نهادند»

- ۳۲۶- در تشبیه مشخص شده عبارت زیر، «مشبه» کدام است؟ (شهریور- ۹۸)

«آسمان کویر، این نخلستان خاموش و پرمهتابی که مشت خونین و بی تاب قلبم را در زیر باران‌های غیبی سکوتش می‌گیرم.»

- ۳۲۷- جای خالی را با واژه‌های مناسب، پر کنید. (خرداد- ۱۴۰۳)

* در عبارت «در آن هنگام که بهار حیات علمی و اجتماعی‌اش فرا رسیده بود، ناگهان منقلب شد.»، واژه مشبه‌به است.

- ۳۲۸- در بند زیر، از خوان هشتم، «مشبه» و «مشبه‌به» را معلوم کنید. (شهریور- ۱۴۰۰)

«چاه چو نان ژرفی و پهنش، بی شرمیش ناباور/ و غم‌انگیز و شگفت‌انگیز»

- ۳۲۹- در تشبیه سروده‌های زیر، «مشبه» و «مشبه‌به» را مشخص کنید. (دی ۹۸/ ۹۹ و ۱۴۰۲)

الف) «آن خداوند و سوار رخس بی‌مانند/ آن که هرگز - چون کلید گنج مروارید - / گم نمی‌شد از لبش لبخند»

ب) «همگنان خاموش/ گرد بر گردش به کردار صدف بر گرد مروارید»

- ۳۳۰- در سروده زیر، «مشبه و مشبه‌به» را مشخص کنید. (شهریور- ۱۴۰۲)

«بخند؛ زیرا خنده تو/ برای دستان من،/ شمشیری است آخته»

(خارج - ۱۴۰۱)

۳۳۱- در بند «قهوه‌خانه گرم و روشن بود، هم چون شرم»، مشبّه و مشبّه‌به را بنویسید.

(خرداد - ۱۴۰۰)

۳۳۲- آرایه متناسب با قسمت مشخص شده را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید.

* اطفال شاخ را به قدوم موسم ربیع، کلاه شکوفه بر سر نهاده. (تشبیه / استعاره)

(خارج - ۱۴۰۲)

۳۳۳- در کدام بیت آرایه «تشبیه» دیده می‌شود؟ (با تغییر بیت «ب»)

الف) ز نیرنگ هوا و از فریب آذ خاقانی دلت خُلد است، خالی ساز از طاووس و شیطاناش

ب) صد هزاران سایه جاوید تو گم شده بینی ز یک خورشید تو

۲- استعاره و تشخیص

الف) استعاره نوع ۱ (مُصرّحه): هر واژه، یک معنای اصلی و یک یا چند معنای غیر اصلی دارد؛ به معنای اصلی واژه، معنای حقیقی و به معنای غیر اصلی آن، معنای مجازی می‌گویند. هرگاه کلمه‌ای در معنای غیر حقیقی به کار رود و به دلیل شباهت، جایگزین کلمه دیگری شود، آرایه استعاره نوع ۱ (مُصرّحه) ایجاد شده است.

راه تشخیص این نوع استعاره‌ها: در این نوع استعاره‌ها می‌توان بین معنای غیر حقیقی و معنای اصلی واژه، رابطه شباهت ایجاد کرد. مثلاً در جمله «از این بوستان که بودی، ما را چه تحفه کرامت کردی؟»، «بوستان» استعاره از معرفت الهی است زیرا در معنی اصلی خود یعنی «باغ» به کار نرفته و در ذهن گوینده، «معرفت الهی» شبیه «بوستان» تصوّر شده است.

ب) استعاره نوع ۲ (مکنیه): تشبیهی است که مشبّه آن همراه ویژگی «مشبّه‌به» ظاهر شود و خود «مشبّه‌به» حذف شود. این ویژگی یا به «مشبّه» اضافه می‌گردد مثل «خنده چمن» و یا به آن نسبت داده می‌شود مثل «چمن خندید». راه تشخیص استعاره نوع ۲ (مکنیه):

مثلاً در ترکیب «عنان عقل» می‌گوییم: عقل، عنان (= افسار) ندارد و «عنان» از ویژگی‌های اسب است پس «عنان عقل» استعاره نوع ۲ است. و یا در «خنده شمع»، خنده از ویژگی‌های انسان است نه شمع، پس «خنده شمع» استعاره است.

ج) تشخیص: نسبت دادن ویژگی و حالات انسانی به عناصر بی‌جان طبیعت، پرندگان، گل‌ها و دیگر موجودات، آرایه تشخیص را ایجاد می‌نماید. به دیگر سخن، استعاره‌ای که «مشبّه‌به» آن انسان باشد، تشخیص نیز نامیده می‌شود.

نکته: هر چیز غیر از انسان که با حرف «ای» مورد خطاب واقع شود و در معنای اصلی خود به کار رود، تشخیص است. مثلاً در جمله «ای گنبد گیتی، ای دماوند»، «دماوند» تشخیص است زیرا با حرف «ای» مورد خطاب واقع شده است.

تذکر مهم: اگر واژه‌ای که با حرف «ای» مورد خطاب واقع می‌شود، در معنی اصلی خود به کار نرفته باشد و منظور، چیز دیگری باشد، در آن مورد فقط استعاره نوع ۱ ایجاد شده است و تشخیصی در کار نیست.

مثلاً در مصراع «ای دیو سپید پای در بند»، واژه «دیو سپید» فقط استعاره از «دماوند» است، و نامیدن آرایه تشخیص برای آن درست نیست؛ هرچند که با حرف «ای» مورد خطاب واقع شده است.

شباهت تشخیص و استعاره نوع ۲ (مکنیه):

اگر ویژگی مورد نظر، مربوط به انسان باشد بین این نوع استعاره و تشخیص فرقی نیست و هر دو آرایه ایجاد شده است. ولی اگر ویژگی مربوط به غیر انسان باشد، فقط استعاره نوع ۲ ایجاد شده است.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که «هر تشخیصی»، استعاره مکنیه هست ولی برعکس آن صادق نیست.

توجه: استعاره مکنیه‌ای که به صورت «مضاف و مضاف‌الیه» به کار رود، اضافه استعاری گفته می‌شود.

راه تشخیص اضافه استعاری از اضافه تشبیهی:

بیشتر مواقع تشبیه و یا استعاره به صورت یک ترکیب اضافی (مضاف و مضاف‌الیه) ظاهر می‌شود. دانش‌آموزان عزیز، گاهی در تشخیص نوع آن (اضافه استعاری یا اضافه تشبیهی) دچار مشکل می‌شوند و به دنبال یک راه حل ساده می‌گردند در چنین مواقعی باید دقت کرد اگر کلمه اول (واژه مضاف)، نام اندام یا یک جزء یا ویژگی از کل ساختمان موجود دیگری بود که به مضاف‌الیه نسبت داده شده بود، نوع ترکیب، **اضافه استعاری** (= استعاره) است ولی اگر کلمه اول، خود، کل بود و نتوان آن را زیرمجموعه چیز دیگری قرارداد نوع ترکیب، **اضافه تشبیهی** (= تشبیه) است.

مثال: «چشم عقل» اضافه استعاری است زیرا می‌توان گفت «چشم»، جزیی از اجزای انسان است ولی «مرغ عقل» اضافه تشبیهی است. زیرا مرغ، خود، کل و یک مجموعه کاملی است که نمی‌توان آن را جزیی از ساختمان موجود دیگری دانست.

نمونه‌های نهایی

- ۳۳۴- آرایه درست بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید. (خارج - ۱۴۰۰)
- «ای مرغ سحر، عشق ز پروانه بیاموز / کان سوخته را جان شد و آواز نیامد» (پارادوکس - استعاره)
- ۳۳۵- در بیت زیر، دو «استعاره» مشخص کنید. (خارج - ۱۴۰۱)
- «از سیم به سر یکی کُله خود / ز آهن به میان یکی کمر بند»
- ۳۳۶- آرایه استعاره را در بیت زیر مشخص کنید و مفهوم آن را بنویسید. (دی - ۹۹)
- «بر کن ز بُن این بنا که باید / از ریشه بنای ظلم بر کند»
- ۳۳۷- آرایه مشترک دو مصراع زیر چیست؟ (خرداد - ۹۹)
- «با شیر سپهر بسته پیمان / بپنهان مکن آتش درون را»
- ۳۳۸- در عبارت‌های زیر، بخش مشخص شده، چه آرایه ادبی می‌آفریند؟ (خرداد - ۱۴۰۴)
- «آن شب نیز ماه با تلالو پرشکوهش از راه رسید و گل‌های الماس شکفتند.»
- ۳۳۹- با توجه به نوشته زیر، در کدام یک از ترکیب‌های مشخص شده، آرایه استعاره وجود دارد؟ (دی ۹۸ / خارج کشور ۹۹)
- «آن شب نیز، ماه با تلالو پرشکوهش از راه رسید و گل‌های الماس شکفتند و قندیل زیبای پروین سر زد.»
- ۳۴۰- در متن زیر، کدام واژه آرایه «تشخیص»، ایجاد کرده است؟ (خرداد - ۹۹)
- «جز گودالی، کجا می‌توانست مخفیگاه من باشد، در زمانی که ماه داشت سربلند از پشت ابرهای تیره بیرون می‌آمد؟»
- ۳۴۱- ترکیب «کلید گنج مروارید» در سروده زیر، نمایانگر کاربرد کدام آرایه ادبی است؟ (شهریور - ۱۴۰۱)
- «این نخستین بار شاید بود / کان کلید گنج مروارید او گم شد.»
- ۳۴۲- ترکیب مشخص شده در عبارت زیر، کدام آرایه را به وجود آورده است؟ (خارج - ۱۴۰۰)
- «پهلوان هفت‌خوان اکنون / طعمه دام و دهان خوان هشتم بود»
- ۳۴۳- کاربرد «استعاره» را در قسمت مشخص شده سروده زیر توضیح دهید. (خرداد - ۹۹)
- «در سروده «عشق من، خنده تو/ در تاریک‌ترین لحظه‌ها می‌شکفت/ بخند؛»
- ۳۴۴- در سروده زیر، دو نمونه آرایه «تشخیص» بیابید و بنویسید. (شهریور - ۹۹)
- «این‌گونه است که عشق جاودانی همواره معشوق را جوان می‌بیند/ ... و نخستین احساس عشق را در جایی می‌جوید که خود در آن جا به دنیا آمده است همان جا که شاید اینک دست زمان و صورت ظاهرش، مرده نشانش دهد.»

آرایه سجع در کلامی دیده می‌شود که حداقل دو جمله باشد؛ و سجع‌ها باید در پایان دو جمله باشند تا سجع پدید آید.
توجه: سجع‌ها به سه صورت دیده می‌شوند:

- (۱) کلمات هم وزن با واج‌های پایانی یکسان: مال و سال / قربت و نعمت
- (۲) کلماتی که هم وزن نیستند اما واج‌های آخر آنها یکسان است: جود، وجود / آزارند، بیازارند
- (۳) کلماتی که فقط هم‌وزن‌اند: عمر و مال / باطل و ضایع

نمونه‌های نهایی

- ۳۸۵- آرایه متناسب با قسمت مشخص شده را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید. (خرداد- ۱۴۰۰)
- * از جمله نام‌های حُسن یکی جمال است و یکی کمال. (سجع / مراعات نظیر)
- ۳۸۶- در عبارت زیر، واژگان «سجع» را بنویسید. (دی - ۱۴۰۲)
- «عصاره تاکی به قدرت او شهد فایق شده و تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته.»
- ۳۸۷- واژگان پدیدآورنده آرایه لفظی «سجع»، در عبارت زیر کدامند؟ (خرداد- ۱۴۰۲)
- «هر نفسی که فرو می رود مُمد حیات است و چون برمی آید، مُفرح ذات.»
- ۳۸۸- واژه‌های مشخص شده، در دو جمله زیر، خلق‌کننده کدام آرایه ادبی مشترک هستند؟ (خرداد - ۱۴۰۳)
- الف) بدان که از جمله نام‌های حُسن یکی «جمال» است و یکی «کمال».
- ب) بی‌آتش قرار ندارد، و در آتش وجود ندارد.

۱۲- مجاز

اگر با توجه به قرینه‌ها و نشانه‌های موجود در یک کلام، مشاهده شود که کلمه‌ای در معنی حقیقی به کار نرفته است و علت این امر، چیزی غیر از «شبهات» باشد آن را «مجاز» می‌گویند.

فرق مجاز و استعاره:

«استعاره نوع ۱» نیز نوعی «مجاز» است با این تفاوت که در استعاره نوع ۱ (مصرّحه)، رابطه «شبهات» باعث می‌شود که کلمه در معنی اصلی خود به کار نرود اما در «مجاز» واژه‌ای به دلایلی غیر از شبهات، جایگزین واژه‌ای دیگر می‌شود.

نمونه‌های نهایی

- ۳۸۹- کدام یک از ترکیب‌های مشخص شده، مجاز است؟ مفهوم آن را بنویسید. (خرداد - ۱۴۰۱) / (دی - ۹۹)
- «ناله مرغ اسیر این همه بهر وطن است / مسلک مرغ گرفتار قفس همچو من است»
- ۳۹۰- شاعر، در بیت زیر، با بیان کدام واژه، مفهومی غیر حقیقی (مجاز) اراده کرده است؟ (شهریور - ۱۴۰۱)
- «در پیشگاه اهل خرد نیست محترم / هر کس که فکر جامعه را محترم نداشت»
- ۳۹۱- در عبارت‌های زیر، بخش‌های مشخص شده، چه آرایه ادبی می‌آفرینند؟ (خرداد - ۱۴۰۴)
- * متوجه شدم که قدرت قلم این نویسنده تا چه حد بوده است.
- ۳۹۲- جای خالی را با واژه‌های مناسب، پر کنید. (خرداد - ۱۴۰۳)
- «در جمله «با راه آهن به بروکسل، پایتخت بلژیک می‌رفتیم»، واژه مشخص شده آرایه ادبی دارد.»

(خارج کشور ۹۹/ دی ۹۸ و ۱۴۰۲)

۳۹۳- در بیت زیر، کدام واژه کاربرد مجازی دارد؟ مفهوم آن را بنویسید.

«سراسر همه دشت بریان شدند بر آن چهر خندانش گریان شدند»

(خرداد- ۱۴۰۰)

۳۹۴- در بخش مشخص شده بیت زیر، کدام آرایه ادبی دیده می شود؟

«نهادند بر دشت هیزم دو کوه جهانی نظاره شده هم گروه»

نمونه های ترکیبی

(خرداد- ۹۹)

۳۹۵- آرایه ذکر شده در مقابل همه ابیات، به جز گزینه درست است.

(۱) چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان؟ چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟ (اسلوب معادله)

(۲) گفت: باید حد زند هشیار مردم، مست را گفت: هشیاری بیار، اینجا کسی هشیار نیست! (تضاد)

(۳) در دفتر زمانه فتد نامش از قلم هر ملتی که مردم صاحب قلم نداشت (کنایه)

(۴) با آن که جیب و جام من از مال و می تهی است ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت (ایهام)

۳۹۶- هریک از آرایه های ادبی (تلمیح، اسلوب معادله، تشبیه، تضاد) در کدام بیت ها دیده می شود؟ (یک مورد اضافی است.)

(خارج- ۱۴۰۱)

(الف) هر چه موجودند از روحانی و جسمانی، طالب کمال اند.

(ب) عشق بر یک فرش بنشانند گدا و شاه را سیل، یکسان می کند پست و بلند راه را

(پ) هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش

(ت) تا چشم بشر نبیندت روی بنهفته به ابر چهر دل بند

(ث) آتش عشق است کاندل نی فتاد جوشش عشق است کاندل می فتاد

(خارج کشور- ۹۸)

۳۹۷- در جدول زیر، ابیات گروه «الف»، با کدامیک از آرایه های گروه «ب» مرتبط است؟

الف	ب
(الف) عشق، آتش است، هر جا که باشد، جز او رخت، دیگر نهد.	حُسن تعلیل
(ب) تا درد و ورم فرو نشیند کافور بر آن ضما د کردند	تشخیص
(ج) خواب را مزمه کنید، بچشید ولی سیر نخواهید.	حسن آمیزی
(د) درختان کهنی که سر بر شانه هم داده اند، آب را تا مزرعه مشایعت می کنند.	کنایه

(شهریور- ۱۴۰۱)

۳۹۸- آرایه ادبی مناسب با هر بیت را برگزیده، در برابر آن بنویسید. (یک آرایه، اضافه است.)

(الف) رخ شاه کاووس پُرشرم دید سخن گفتنش با پسر نرم دید

(ب) شانه می آید به کار زلف در آشفستگی آشنایان را در ایام پریشانی پُرس

(۱) حسن آمیزی (۲) حُسن تعلیل (۳) اسلوب معادله

(خارج- ۱۴۰۱)

۳۹۹- آرایه درست هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید.

(الف) گر کسی وصف او ز من پرسد بی دل از بی نشان چه گوید باز؟ (استعاره/ تشبیه)

(ب) با آن که جیب و جام من از مال و می تهی است ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت (حسن تعلیل/ تلمیح)

(خارج کشور- ۱۴۰۰)

۴۰۰- در کدام بیت، هر سه آرایه «تلمیح، استعاره و کنایه» وجود دارد؟

(الف) ای دیو سپید پای در بند ای گنبد گینگی، ای دماوند!

(ب) بر کن ز بُن این بنا که باید از ریشه بنای ظلم بر کند

(شهریور - ۱۴۰۲)

۴۰۸- آرایه درست را از داخل کمانک انتخاب کنید.

- (الف) هشت جنت نیز این جا مرده‌ای است
(ب) محرم این هوش جز بی‌هوش نیست
(ج) تو قلب فسرده زمینی
(د) سیاوش سیه را به تندی بتاخت
- هفت دوزخ همچو یخ افسرده‌ای است (حس آمیزی / پارادوکس)
مر زبان را مشتری جز گوش نیست (اسلوب معادله / تلمیح)
از درد ورم نموده یک چند (جناس / حسن تعلیل)
نشد تنگدل، جنگ آتش بساخت (مجاز / تشخیص)

۴۰۹- آرایه مناسب هر بیت را از ستون «ب»، انتخاب نمایید. (در ستون «ب»، یک مورد اضافی است). (خارج - ۱۴۰۴)

ستون الف	ستون ب
(الف) با شیر سپهر بسته پیمان	(۱) حس آمیزی
(ب) با این نسیم سحرخیز برخیز اگر جان سپردیم	(۲) ایهام
(ج) راستی کانون گرمی بود	(۳) حسن تعلیل
(د) زمزمه لطیف و سبک و ملایم شما گمان مرا تأیید کرد.	(۴) اغراق
	(۵) نماد

۴۱۰- آرایه ادبی درست را از داخل کمانک انتخاب کنید. (دی - ۱۴۰۳)

- (الف) در دفتر زمانه فتد نامش از قلم
(ب) آیین طریق از نفس پیر مغان یافت
(ج) عشق به همه جایی مأوا نکند و به هر دیده روی ننماید
- هر ملتی که مردم صاحب‌قلم نداشت (تشبیه - استعاره)
آن خضر که فرخنده‌پی‌اش نام نهادند (تضمین - تلمیح)
(مجاز - جناس)

۴۱۱- آرایه درست هر بیت را از ستون مقابل آن انتخاب کنید. (یک آرایه در ستون «ب» اضافی است). (دی - ۱۴۰۳)

ستون الف	ستون ب
(الف) خیس خون داغ سهراب و سیاوش‌ها / روکش تابوت تختی‌هاست	(۱) حس آمیزی
(ب) شانه می‌آید به کار زلف در آشفتگی	(۲) حسن تعلیل
(ج) رخ شاه کاووس پرشرم دید	(۳) ایهام
(د) تا درد و ورم فرونشیند	(۴) اسلوب معادله
	(۵) پارادوکس

۴۱۲- در هر عبارت کدام آرایه ادبی داخل کمانک به کار نرفته است؟ (خرداد - ۱۴۰۴)

- (الف) هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصل خویش (تلمیح / جناس همسان / تضاد)
(ب) گفت: «آگه نیستی کز سر درافتاد کلاه / گفت: «در سر عقل باید بی کلاهی عار نیست» (جناس / پارادوکس / مراعات نظیر)
(ج) اما خنده‌ات که رها می‌شود / و پروازکنان در آسمان مرا می‌جوید / تمامی درهای زندگی را / به رویم می‌گشاید
- (تشبیه / استعاره / کنایه)

۴۱۳- ابیات و عبارات، با کدام یک از آرایه‌ها ارتباط دارند؟ (یک آرایه اضافی است). (خرداد - ۱۴۰۲)

ستون الف	آرایه ادبی
(الف) آتش عشق است کاندر نی فتاد	(۱) ایهام
(ب) چون رود امیدوارم، بی‌تاب و بی‌قرارم	(۲) تضمین
(ج) گرچه بیرون تیره بود و سرد همچون ترس / قهوه خانه گرم و روشن بود همچون شرم	(۳) حسن تعلیل
	(۴) حس آمیزی

ویژگی‌های حماسه

- زمینه داستانی: حماسه می‌توان مجموعه‌ای از حوادث و داستان است.
- زمینه قهرمانی: انسان‌هایی به تصویر کشیده شده‌اند که از نظر توانایی‌های جسمی و روحی از دیگران متمایز است.
- زمینه خرق عادت: حوادث، انسان‌ها و موجوداتی جریان می‌یابند که با منطق و تجربه علمی، سازگاری ندارند.
- زمینه ملی: آداب و رسوم، جشن‌ها و آیین‌ها، عقاید فکری و مذهبی یک ملت مشاهده می‌شود.

نمونه‌های نهایی

۴۲۰- در بیت زیر، زمینه حماسه دیده می‌شود. (خارج - ۱۴۰۴)

«یکی تازی‌ای برنشسته سیاه / همی خاک نعلش برآمد به ماه»

۴۲۱- کدام زمینه حماسه در بیت زیر دیده می‌شود؟ (خارج - ۱۴۰۲)

«مگر کآتش تیز پیدا کند / گنه‌کرده را زود رسوا کند»

۴۲۲- بیت زیر، بیانگر کدام زمینه حماسه است؟ (شهریور - ۱۴۰۲ / خرداد - ۱۴۰۳)

«چنین است سوگند چرخ بلند / که بر بی گناهان نیاید گزند»

۴۲۳- در همه ابیات به جز زمینه «ملی» حماسه آشکار است. (خرداد - ۱۴۰۱)

(۱) پراگنده کافور بر خویشتن / چنان چون بود رسم و ساز کفن

(۳) چنین است سوگند چرخ بلند / که بر بی گناهان نیاید گزند

(۳) رخ شاه کاووس پر شرم دید / سخن گفتنش با پسر نرم دید

۴۲۴- از کمانک مقابل بیت، یکی از ویژگی‌های حماسه را انتخاب کنید. (خرداد - ۹۸)

«یکی تازی‌ای برنشسته سیاه / همی خاک نعلش برآمد به ماه» (ملی / خرق عادت)

۴۲۵- هریک از بیت‌های زیر، دارای کدام زمینه حماسه است؟ (خرداد - ۱۴۰۰ / خرداد - ۹۹) (خرداد - ۱۴۰۴)

(الف) سیاوش سیه را به تندی بتاخت / نشد تنگ دل، جنگ آتش ساخت

(ب) بدان گاه سوگند پرمایه شاه / چنین بود آیین و این بود راه

۴۲۶- زمینه حماسی بیت «پراگنده کافور بر خویشتن / چنان چون بود رسم و ساز کفن» چیست؟ (شهریور - ۱۴۰۳)

۴۲۷- زمینه حماسی بیت «ز هر در سخن چون بدین گونه گشت / بر آتش یکی را ببايد گذشت» چیست؟ (دی - ۱۴۰۳)

۴۲۸- زمینه حماسی متناسب با شعر زیر را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید. (شهریور - ۹۹)

«همگنان خاموش / گرد بر گردش به کردار صدف بر گرد مروارید / پای تا سر گوش» (خرق عادت / داستانی)

۴۲۹- زمینه حماسی ابیات زیر را بنویسید.

(الف) سیاوش بدو گفت اندۀ مدار / کزین سان بود گردش روزگار

(ب) چنان آمد اسپ و قبای سوار / که گفتی سَمَن داشت اندر کنار

۴۳۰- زمینه حماسی متناسب با شعر زیر را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید.

«سیاوش چنین گفت کای شهریار / که دوزخ مرا زین سخن گشت خوار» (ملی / قهرمانی)

هر سؤالی که امروز پاسخ می‌دهی، یک نگرانی فردا را کم می‌کند.

پاسخ‌نامه تشریحی املا و آرایه

- ۲۳۰- قربت ← غربت (دوری)
 ۲۳۱- اساس ← اثاث (وسایل خانه)
 ۲۳۲- خوار ← خار
 ۲۳۳- گزینۀ «ب»: هول ← حول (پیرامون)
 ۲۳۴- الف) غدر ← قدر (ارزش)
 (ب) عمارت ← امارت (فرمانروایی)
 (ج) ظن ← زن
 ۲۳۵- گزینۀ «ب»: الف) هول (حول) (ب) صد (سد)
 ۲۳۶- از بهر
 ۲۳۷- الف) منسوب (ب) بحر
 ۲۳۸- الف) سور (ب) ثنایی (ج) امپراتوری‌ها
 ۲۳۹- الف) مستور (ب) قضایی
 ۲۴۰- مباحثات
 ۲۴۱- خوار
 ۲۴۲- برخاست (بلند شد)
 ۲۴۳- الف) شَبَح (= سایه) (ب) صواب (= مصلحت)
 ۲۴۴- الف) مین‌گذاری (ب) غذاردن: قراردادن
 (ب) غدر (= نیرنگ)
 ۲۴۵- الف) سَوَرَت (ب) بگذارم (ج) خاری
 ۲۴۶- الف) خوار (= آسان)
 (ب) هضم می‌کرد (= محو می‌کرد)
 ۲۴۷- الف) سَمَن (= گل) (ب) غربت (= بیگانگی)
 ۲۴۸- الف) حوزِه (ب) غربت
 ۲۴۹- قضا
 ۲۵۰- الف) عن‌قرب (ب) مأمور
 ۲۵۱- الف) شصت (ب) هول (= ترس)
 ۲۵۲- الف) غرامت (ب) قصه
 ۲۵۳- الف) طیلسان (ب) کازیه
 ۲۵۴- الف) محظور (ب) نشئه
 ۲۵۵- الف) قدغن (ب) سِنان (ج) طفره
 ۲۵۶- الف) ناهار (ب) شست
 ۲۵۷- الف) حَزین‌ترین (ب) مُصر
 ۲۵۸- الف) آزرم (ب) ذَلَه
- ۲۵۹- هریوه
 ۲۶۰- الف) بحر (ب) زوال
 ۲۶۱- الف) ذَلَه (ب) مغلوب (ج) مبهوت
 ۲۶۲- گزینۀ «ب»: شصت ← شست
 ۲۶۳- گزینۀ «الف»: نادرستی گزینۀ «ب» شبح ← شبه
 ۲۶۴- گزینۀ «ب»: غلط‌های سایر گزینۀها:
 الف) سنایی ← ثنایی (ب) خار ← خوار
 (د) سد ← صد
 ۲۶۵- گزینۀ‌های «ب و د» نشعه ← نشئه
 بگذارم ← بگذارم (= رها کنم)
 ۲۶۶- گزینۀ «ب»: شصت ← شست
 ۲۶۷- گزینۀ «ب»: شصت ← شست
 ۲۶۸- گزینۀ «د»: تاق ← طاق
 ۲۶۹- از بحر ← از بهر
 ۲۷۰- الف) حول ← هول (ب) عبا ← ابا
 (ج) بی‌حفاض ← بی‌حفاظ
 ۲۷۱- الف) بحر ← بهر (ب) شست ← شصت
 ۲۷۲- گزینۀ «الف»: تاق ← طاق
 ۲۷۳- شبه ← شَبَح
 ۲۷۴- خاسته ← خواسته
 ۲۷۵- امارت ← عمارت
 ۲۷۶- الف) شَبَح ← شبه (ب) صدر ← صدر
 ۲۷۷- الف) صریر ← سریر (ب) ثَمَن ← سَمَن
 ۲۷۸- گزینۀ «الف»: بررسی غلط‌ها:
 (ب) جَسَه ← جُثَه (ب) رمغ ← رمق
 ۲۷۹- گزینۀ «د»: بررسی غلط‌ها:
 الف) رمغ ← رمق (ب) صورت ← سَوَرَت
 (ج) آذرَم ← آزرم
 ۲۸۰- گزینۀ «۳»: احتزاز ← اهتزاز
 ۲۸۱- گزینۀ «د»: مستغرق ← مستغرق
 ۲۸۲- گزینۀ «الف»: تحویه ← تهویه
 ۲۸۳- گزینۀ «الف»: تاق ← طاق
 ۲۸۴- سالخورده‌گی ← سالخوردگی

- ۳۹۸- الف) حس‌آمیزی (نرم دیدن سخن) (ب) اسلوب معادله ۴۱۲- الف) جناس همسان (ب) پارادوکس
- ۳۹۹- الف) استعاره؛ بی‌دل (عاشق) (ب) تلمیح (ج) تشبیه
- ۴۰۰- گزینه «الف» ۴۱۳- الف) حسن تعلیل (ب) ایهام (قرار)
- تلمیح: اشاره به داستان دیو سپید در شاهنامه (ج) حس‌آمیزی (گرم بودن شرم)
- استعاره: دیوسپید و گنبد گیتی (کوه دماوند) ۴۱۴- الف) حسن تعلیل (ب) اسلوب معادله
- کنایه: پای دربند (گرفتار و اسیر) (د) تلمیح (ج) اغراق
- ۴۰۱- اسلوب معادله: گزینه «۲» حس‌آمیزی: گزینه «۴» ۴۱۵- الف) اسلوب معادله (ب) تضاد
- حسن تعلیل: گزینه «۳» تضاد: گزینه «۱» (ج) تشبیه
- ۴۰۲- الف) جناس همسان (کی: پادشاه و کی: چه وقت) (ب) استعاره: گل (ارزش‌های انقلاب)
- ۴۰۳- الف) مجاز: دست و زبان (اعمال و گفتار) (ج) اغراق (ب) اسلوب معادله
- ۴۰۴- ایهام: گزینه «ب» مجاز: گزینه «الف» (ج) اغراق
- حس‌آمیزی: گزینه «د» جناس: گزینه «ج» ۴۰۵- الف) تشبیه (ب) جناس
- (ج) حس‌آمیزی (مزمزه کردن خواب) (ج) حسن تعلیل
- ۴۰۶- الف) حسن تعلیل (ب) ایهام (میان) (ج) حس‌آمیزی (یادهای روشن) (د) نماد (برزخ / شب)
- ۴۰۷- الف) تشبیه (ب) مجاز (سرزمین) (ب) تشبیه
- ۴۰۸- الف) پارادوکس (ب) اسلوب معادله (د) مجاز (سیه مجاز از اسب)
- (ج) حسن تعلیل ۴۰۹- الف) حسن تعلیل (ب) نماد
- (ج) ایهام (گرم) (د) حس‌آمیزی ۴۱۰- الف) تشبیه (ب) تلمیح
- (ج) مجاز (دیده مجاز از شخص) ۴۱۱- الف) ایهام (داغ) (ب) اسلوب معادله
- (ج) حس‌آمیزی (د) حسن تعلیل ۴۲۰- الف) قهرمانی (ب) قومی و ملی
- ۴۲۱- قومی و ملی ۴۲۲- قومی و ملی
- ۴۲۳- گزینه «۳» ۴۲۴- خرق عادت
- ۴۲۵- الف) قهرمانی (ب) قومی و ملی ۴۲۶- قومی و ملی
- ۴۲۷- قومی و ملی ۴۲۸- داستانی
- ۴۲۹- الف) خرق عادت (ب) قومی و ملی ۴۳۰- قهرمانی

محتوای جلد اول: ۱- شرح تمامی ابیات و عبارات کتاب، به صورت درس به درس و سطر به سطر.

۲- ارائه سؤالات آزمون‌های نهایی از خرداد ۱۴۰۳ تا خرداد ۱۴۰۴ با پاسخ‌های تشریحی.

۳- آموزش آرایه‌های ادبی و توضیحات تکمیلی برخی نکات زبانی کارگاه‌های متن‌پژوهی.

۴- ارائه مفاهیم ابیات و عبارات پرسش‌های قلمرو فکری.

برای خرید جلد اول یا دوم کتاب فارسی ۳ نگاه نو، با شماره «۰۹۹ ۲۵ ۶۰ ۴۵ ۴۹»، هماهنگی نمایید.